

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA VEŘEJNÉ EKONOMIKY A SPRÁVY

Genderové rozpočtování na úrovni obce

Gender Budgeting at the Municipal Level

Student: Mgr. Hana Przybylová

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Vrabková Iveta, Ph.D.

Ostrava 2012

Místopřísežné prohlášení

„Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu. Přílohy č. 1 a 2 byly převzaty a zdroje jsou uvedeny v seznamu literatury.“

V Ostravě 30. 5. 2011

.....

Mgr. Hana Przybylová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Ing. Ivetě Vrabkové, Ph.D. za cenné připomínky a odborné rady, kterým přispěla k vypracování této bakalářské práce.

OBSAH

1	ÚVOD	1
2	VEŘEJNÁ SPRÁVA A ROZPOČTOVÁNÍ NA ÚROVNI OBCE	3
2.1	Základní charakteristika veřejné správy	3
2.2	Veřejná správa na úrovni obce	4
2.2.1	Formy působnosti obce	5
2.2.2	Orgány obce	7
2.3	Rozpočet, příjmy a výdaje obce	9
2.4	Úkoly a funkce obce	14
3	OBEČNÁ CHARAKTERISTIKA GENDEROVÉHO ROZPOČTOVÁNÍ	17
3.1	Definice genderového rozpočtování	17
3.2	Vývoj genderového rozpočtování	18
3.3	Gender Mainstreaming ve veřejné správě České republiky	21
4	UPLATŇOVÁNÍ GENDEROVÉHO ROZPOČTOVÁNÍ V OBCÍCH KRAJE VYSOČINA	24
4.1	Aplikace metodiky genderového rozpočtování kraje Vysočina	24
4.2	Pilotní obce kraje Vysočina v projektu „Gender Fokus“	29
4.3	Vyhodnocení dopadu projektu Gender Fokus v kraji Vysočina	31
5	ZÁVĚR	40

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

SEZNAM ZKRATEK

SEZNAM PŘÍLOH

1 ÚVOD

V České republice je pojem generové rozpočtování poněkud nový, avšak o to více je toto téma častěji předmětem diskuzí předně pak ve vztahu k rozpočtům veřejné správy. Cílem genderového rozpočtování je především vytvoření rovných příležitostí pro ženy a muže. Zajištění opravdu rovného postavení žen a mužů vyžaduje nejen hledisko rozdělení zdrojů, ale také zohlednění činnosti v soukromé, tedy neplacené, sféře, kterou je myšleno například zaopatření rodiny či výchovu dětí. Proto i rozhodnutí, která se netýkají rozpočtování, mohou velmi ovlivnit rozdělování zdrojů a disponování s nimi. Genderové rozpočtování musí být proto implementováno jak v oblasti rozpočtu, tak v celé řadě dalších odborných oblastí.

Předmětem bakalářské práce je charakterizovat generové rozpočtování v podmínkách České republiky. V legislativě České republiky není generové rozpočtování právně zakotveno, přesto se stává součástí návrhů řady rozpočtů územních samospráv. Do podvědomí se v České republice generové rozpočtování pozvolna dostává po roce 2000. Viditelnou snahou rozšířit tyto principy do územně samosprávných rozpočtů je soutěž Úřad roku „Půl na půl“. Tato soutěž je organizována od roku 2007 a účastní se jí stále větší počet úřadů územních samospráv. Dalším významným impulsem pro zařazování genderového rozpočtování do rozpočtů veřejné správy v České republice byla účast Kraje Vysočina a Jihočeského kraje v projektu Gender Fokus, kterého se zúčastnilo i Dolní Rakousko, jednalo se tedy o mezinárodní spolupráci. Tento projekt byl zahájen v druhé polovině roku 2009 a byl ukončen v roce 2011. Cílem projektu byla podpora rovných příležitostí mužů a žen prostřednictvím metod, které jsou na obecní úrovni úspěšně realizovatelné. Důležitým faktorem byla rovněž výměna zkušeností mezi týmy jednotlivých pilotních obcí navzájem, pod vedením týmů projektových partnerů na krajské i zemské úrovni, tak i příhraničně mezi Dolním Rakouskem a Českou republikou.

Cílem bakalářské práce je vymezit generové rozpočtování a vyhodnotit na základě daných ukazatelů dopady projektu Gender Fokus v podmínkách zúčastněných obcí Kraje Vysočina.

Vzhledem k tomuto cíli byly použity metody deskriptivní analýzy, komparace přístupů zastupitelů oslovených, dotazníkové šetření a následně statistického zhodnocení. Dotazník byl vytvořen na základě devíti oblastí, které jsou charakterizovány v projektu Gender Fokus jako

očekávaný přínos implementace genderového rozpočtování. Jsou zde obsáhnuty oblasti ohledně dopadu vynaložených prostředků a podpory jejich využití, lepšího zacílení a efektivnějšího rozdělení zdrojů, služeb pro obyvatelé obcí a jejich kvality života, také politické aktivity občanů a v neposlední řadě samozřejmě také otázky rovnosti příležitostí pro ženy a muže. Vliv projektu Gender Fokus v Kraji Vysočina byl posouzen na základě názorů představitelů pěti participujících pilotních obcí, kteří byli velmi ochotni a nápomocni při řešení této problematiky. Výslovně se jedná o obce Havlíčkův Brod, Polná, Štěměchy, Bohdalov a Počátky.

2 VEŘEJNÁ SPRÁVA A ROZPOČTOVÁNÍ NA ÚROVNI OBCE

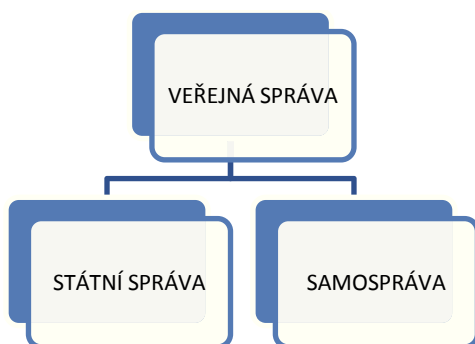
2.1 Základní charakteristika veřejné správy

Výkon veřejné správy pro celé území státu nelze být zajišťováno pouze z jednoho místa, centra, a proto je úrovně strukturován. Tato struktura se tedy odvíjí od územního členění státu. Při výkonu veřejné správy je proto důležité zohledňování místních podmínek a potřeb, což závisí na míře podílu samosprávy určitého územního celku.

Veřejnou správou se rozumí poskytování správních činností souvisejících s poskytováním veřejných služeb, řízení veřejných záležitostí a v neposlední řadě také zajišťování záležitostí ve veřejném zájmu.¹

Na zcela obecné rovině se veřejná správa dělí na státní správu a samosprávu, viz Obr. 2.1.

Obr. 2.1: Členění veřejné správy.

Pramen: PEKOVÁ, J. *Finance územní samosprávy*. 2011, s37. Vlastní zpracování.

Státní správa znamená nezastupitelnou součást veřejné správy a často bývá definována jako veřejná správa uskutečňovaná státem. Státní správa je odvozována od postavení a poslání státu a závisí na podstatě a způsobu realizace státní moci. Zatímco v organizačním pojetí ji chápeme jako orgány státní správy, ve funkčním pojetí ji chápeme jako výkon státní správy vycházející z výkonu podzákonné nařizovací činnosti těchto orgánů.²

¹ HORZINKOVÁ, E., NOVOTNÝ, V. *Základy organizace veřejné správy v ČR*, (2008,s14-16).

² MADAR, Z. *Slovník českého práva. Díl II.*, (1995).

Samospráva je chápána jako samostatné spravování věcí veřejných na území menším než je stát.³ Dělí se na samosprávu územní a zájmovou. Územní samosprávě podléhají všechny osoby a jejich prostřednictvím i všechny věci na jejím území. Zájmové samosprávě podléhá určitý okruh osob na území.⁴

Veřejná správa v širším pojetí je zahrnuje organizaci záležitostí celého společenství, a tedy představuje vztahy a činnosti zákonodárné, výkonné a soudní moci. V užším pojetí je vymezena výkonnou mocí, a tedy představuje především správní činnosti. V obou případech je pak veřejná správa prezentována veřejnými institucemi, které řídí veřejné záležitosti ve veřejném zájmu.⁵

„Veřejná správa je definována jako oblast výkonu veřejné moci, zahrnující řídicí, organizační, koordinační a kontrolní činnosti, které se týkají veřejných záležitostí a prosazování veřejného zájmu v nich; forma uskutečňování výkonné moci (exekutiva). Systém veřejné správy se rozpadá do dvou subsystémů – státní správy a samosprávy.“⁶

Základním typem územní samosprávy je tedy obec. Za splnění určitých podmínek může být obec prohlášena za městys, město nebo také statutární město. Hlavní město Praha má potom v této struktuře zvláštní postavení. Obec je právnickou osobou, může tedy zaniknout pouze způsobem uvedeným v zákoně o obcích.⁷ Veřejná správa určité obce je výrazem decentralizace státní moci.

2.2 Veřejná správa na úrovni obce

Základní funkcí územní samosprávy je samostatná působnost. Ve spojitosti s obcemi to tedy znamená, že obce může samostatně rozhodovat v záležitostech, které ji ukládá zákon. Má tedy určitou pravomoc, která je upravena zákonem. V České republice vykonává obec veřejnou správu prostřednictvím vlastních orgánů.⁸

³ PEKOVÁ, J. *Finance územní samosprávy*, (2011, s36).

⁴ MADAR, Z. *Slovník českého práva. Díl II.*, (1995).

⁵ HENDRYCH, D. *Správní věda. Teorie veřejné správy*, (2009)

⁶ *Ottova všeobecná encyklopedie ve dvou svazcích. M-Z*, (2003, s584).

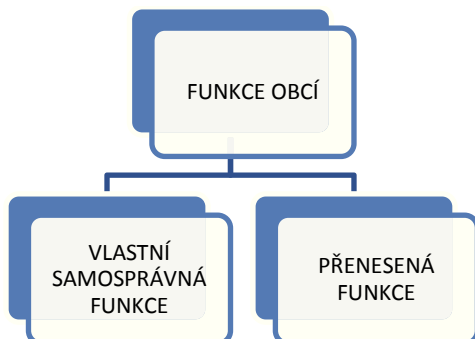
⁷ HORZINKOVÁ, E., NOVOTNÝ, V. *Základy organizace veřejné správy v ČR*, (2008, s56).

⁸ PEKOVÁ, J. *Finance územní samosprávy. Teorie a praxe v ČR*. (2011, s346).

2.2.1 Formy působnosti obce

Obec plní funkce vymezené zákonem o obcích na určitých úrovních, viz Obr. 2.2.

Obr. 2.2: Funkce obcí vymezené zákonem o obcích.

Pramen: PEKOVÁ, J. *Finance územní samosprávy*. 2011, s346. Vlastní zpracování.

Vlastní samostatná funkce, jinými slovy také samostatná působnost obce v záležitostech, o kterých může samostatně rozhodovat, znamená pro obec mít určité zákonem upravené pravomoci. V české republice obce vykonávají veřejnou správu a samosprávu prostřednictvím voleného zastupitelstva obce, které svým rozhodnutím svěřuje vlastní realizaci svým výkonným orgánům na obecním úřadu.⁹

Ve větších městech je dle zákona o obcích svěřena rozhodovací pravomoc radě obce a výkonným orgánům na městském (magistrátním) úřadu, jak je tomu například u hlavního města Prahy. Jestliže nebylo zastupitelstvo obce zvoleno, vykonává rada obce do doby zvolení zastupitelstva jeho pravomoci rada obce. Pokud se stane, že není zastupitelstvo zvoleno v obci, kde není zřízena rada, spadají pravomoci zastupitelstva do doby jeho zvolení pod starostu obce.¹⁰

Přenesená funkce obce, tedy přenesená působnost obce, znamená výkon státní správy. Výkon státní správy je zabezpečován prostřednictvím výkonných orgánů obcí, které jsou v této činnosti podřízeny a kontrolovány orgány státní správy a v některých případech krajskými úřady.¹¹

⁹ PEKOVÁ, J. *Finance územní samosprávy*, (2011,s346).

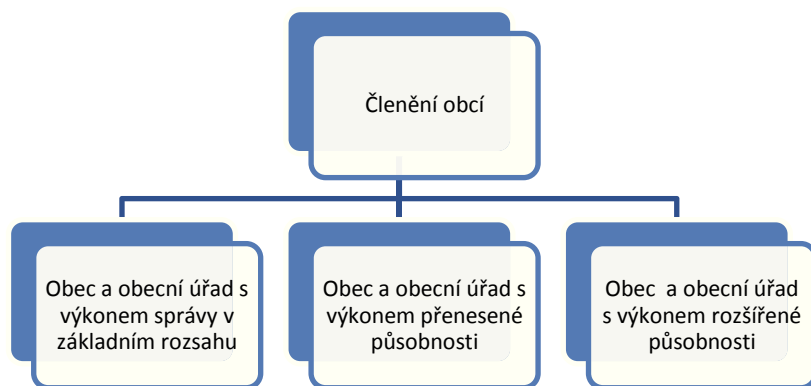
¹⁰ Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹ PEKOVÁ, J. *Finance územní samosprávy*, (2011,s349).

Obecně se mluví o funkci obcí, která se dělí na vlastní samosprávnou funkci a přenesenou funkci. Jinými slovy tedy můžeme říct, že obec vykonává funkci samosprávnou a funkci státní (tedy přenesenou, vymezenou Zákonem č.128/2000 Sb., o obcích).¹²

Obce se dělí dle počtu obyvatel a funkce, viz Obr. 2.3.

Obr. 2.3: Členění obcí dle počtu obyvatel a funkce.

Pramen: KÁŇA, P. *Základy veřejné správy*. 2010, s9. Vlastní zpracování.

Mezi základní typy obcí patří obce, města, městyse, statutární města a hlavní město Praha. Jejich počet k 1.1. 2011 za jednotlivé kraje zobrazuje Tab. 2.1.

Tab. 2.1: Struktura obcí v ČR.

Kraje	Počet obcí (v kraji)	Počet obcí do 199 obyvatel	Počet měst	Počet městysů
Hl. město Praha	1	0	1	1
Středočeský	1145	248	82	46
Jihočeský	623	235	53	19
Plzeňský	501	181	56	11
Karlovarský	132	18	34	1
Ústecký	354	53	58	9
Liberecký	215	36	39	2
Královéhradecký	448	110	48	10
Pardubický	109	451	35	9
Vysočina	704	340	34	39
Jihomoravský	673	116	69	40
Olomoucký	399	46	30	12
Zlínský	305	19	30	6
Moravskoslezský	300	13	41	3
Česká Republika	6251	1524	594	297

Pramen: Malý lexikon obcí 2011. *Český statistický úřad*. Vlastní zpracování.

¹² KÁŇA, P. *Základy veřejné správy*, (2010,s16).

2.2.2 Orgány obce

„Obec je samostatně spravována zastupitelstvem obce; dalšími orgány obce jsou rada obce, starosta, obecní úřad a zvláštní orgány obce. Město je samostatně spravováno zastupitelstvem města; dalšími orgány města jsou rada města, starosta, městský úřad a zvláštní orgány města. Městys je samostatně spravován zastupitelstvem městyse; dalšími orgány městyse jsou rada městyse, starosta, úřad městyse a zvláštní orgány městyse.“¹³

Zastupitelstvo obce má hlavní rozhodovací pravomoci v samostatné působnosti. Může tedy rozhodovat ve všech samosprávných záležitostech s výjimkou těch, které patří do rozhodovací pravomoci krajů, jakožto vyššího územního samosprávného celku. Členové zastupitelstva jsou voleni každé čtyři roky. Jsou voleni v komunálních volbách a jsou to zástupci jednotlivých politických stran v obci, případně také nezávislí členové. Počet členů zastupitelstva je stanoven zákonem a odvíjí se od počtu obyvatel obce. Jednání zastupitelstva obce jsou veřejná.¹⁴ Zastupitelstvo obce rozhoduje a schvaluje v rámci samostatné působnosti zejména:

- Program rozvoje, rozpočet a závěrečný účet obce.
- Rozpočtová opatření.
- Výši osobních a věcných nákladů obecního úřadu.
- Výši odměn starosty a členů zastupitelstva.
- Poskytnutí půjčky.
- Smlouvy o poskytnutí dotace.
- Emisi komunálních obligací.
- Založení, zřízení, zánik svých organizačních složek.
- Účast obce v obchodních společnostech a nadacích.
- Vstup obce do zájmových sdružení právnických osob.
- Vstup či vystoupení ze svazku obcí, vklady peněžité i nepeněžité do svazku obcí.
- Udělení čestného občanství a cen obce.
- Zřízení obecní policie.
- Obecně závazné vyhlášky v rámci samostatné působnosti.
- Rozhodování o majetkových záležitostech.
- Schvalování územně plánovací dokumentace.¹⁵

¹³ Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴ KÁŇA, Pavel. *Základy veřejné správy*, (2010,s50-54).

¹⁵ PEKOVÁ, J., PILNÝ, J., JETMAR, M. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru 2.vydání*, (2005)

V samostatné působnosti obce podléhá zastupitelstvu obce **rada obce**. Rada obce se nevolí tehdy, má-li zastupitelstvo obce méně než patnáct členů. Počet členů rady obce musí být lichý, přičemž počet členů může být mezi pěti a jedenácti. Zpravidla počet členů rady obce nesmí být větší než jedna třetina počtu členů zastupitelstva obce. Rada obce je tvořena starostou a jeho zástupci, místostarosty a dalšími členy. U větších měst se jedná o primátora, náměstký primátora a ostatní členy. Jednání rady obce jsou neveřejná.

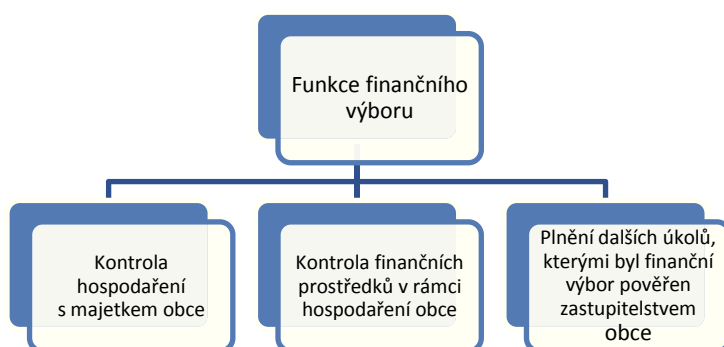
Starosta zastupuje obec navenek, je tedy představitelem obce. Za své jednání se zodpovídá zastupitelstvu obce a je uznáván jako statutární orgán obce. Ve své funkci setrvává až do zvolení dalšího starosty.¹⁶

Do jeho pravomoci spadá především:

- Příprava, svolávání a řízení schůze zastupitelstva obce a rady obce.
- Podpis usnesení zastupitelstva obce a rady obce.
- Odpovědnost za objednání a provedení auditu hospodaření obce.
- Jmenování a odvolání tajemníka obecního zřízení, je-li tato funkce v obci zřízena.
- Místostarosta zastupuje starostu, pokud je starosta obce nepřítomen.

Kontrolními a iniciativními orgány zastupitelstva obce jsou **výbory**. Počet členů výboru musí být lichý a závisí na rozhodnutí obce. Výbor plní úkoly, které mu ukládá zastupitelstvo obce. Podle zákona musí být vždy zřízen finanční výbor a kontrolní výbor. Funkce těchto výborů se člení do určitých kategorií, viz Obr. 2.4 a Obr. 2.5. Tyto výbory musí být alespoň tříčlenné, přičemž členy nesmí být starosta, místostarosta, tajemník ani další členové zabývající se hospodařením obce.¹⁷

Obr. 2.4: Funkce finančního výboru.

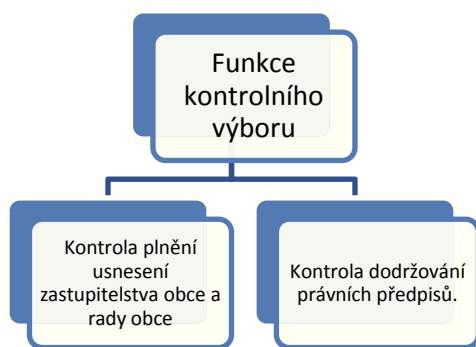

Pramen: PEKOVÁ, J., PILNÝ, Jaroslav. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru*. 2002, s100. Vlastní zpracování.

¹⁶ PEKOVÁ, J. *Hospodaření a finance územní samosprávy*, (2004).

¹⁷ PEKOVÁ, J., PILNÝ, J., JETMAR, M. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru 2.vydání*, (2005).

Obr. 2.5: Funkce kontrolního výboru.

Pramen: PEKOVÁ, J., PILNÝ, Jaroslav. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru*. 2002, s100. Vlastní zpracování.

Další výbory, které mohou být zřízeny, jsou například výbor pro národnostní menšiny nebo osadní výbor.

Iniciativním a poradním orgánem obce jsou **komise**. Komise jsou také výkonnými orgány v přenesené působnosti obce na svěřeném úseku činnosti.¹⁸

Počet komisí závisí na počtu obyvatel a na pravomocích obce. Obecní úřad může mít zřízené například komisi kontrolní, poradní, přestupkovou, preferenční či ústupkovou.

V odborech a odděleních obecního úřadu zabezpečují výkon státní správy i výkon samosprávy a přenesené působnosti **zaměstnanci** obecního úřadu. Obecní úřad je řízen **tajemníkem**, je-li funkce zřízena. Tajemník je zde v pracovním poměru, je tedy zaměstnancem úřadu ve funkci ředitele. To znamená, že se zodpovídá obecní radě a starostovi obce a zúčastňuje se zasedání zastupitelstva.¹⁹

2.3 Rozpočet, příjmy a výdaje obce

Obec musí mít vymezeno nejen své správní území, ale také ekonomickou základnu, čímž se rozumí vlastní finanční prostředky a majetek obce, a to především z důvodu, aby mohla plnit své úkoly. Obec má právo majetek získávat, užívat jej i nakládat s ním. Cílem hospodaření s majetkem obce je to, aby byly uspokojeny potřeby občanů obce. Majetek obce

¹⁸ HORZINKOVÁ, E., NOVOTNÝ, V. *Základy organizace veřejné správy v ČR*, (2008,s162).

¹⁹ KÁŇA, P. *Základy veřejné správy*, (2010,s54-55).

musí být užíván účelně a hospodárně. Dále je obec povinna pečovat o zachování a rozvoj svého majetku a stejně tak vést i jeho evidenci.²⁰

Obec hospodaří podle rozpočtu, který je schválen zastupitelstvem na jeden kalendářní rok. Rozpočet obce je ale součástí soustavy veřejných rozpočtů, což znamená, že i rozpočet obce vytváří předpoklady k financování veřejných výdajů²¹. Tímto rozpočtem se rozumí bilance příjmů a výdajů obce pro daný rok.

Rozpočet obcí je sestavován ze dvou částí, z běžné části (viz. Tab.2.2) a z kapitálové části (viz. Tab.2.3). Běžná část rozpočtu bývá sestavena jako vyrovnaná, respektive také přebytková. Pokud je tato část rozpočtu schodková, je zapotřebí analyzovat a odstranit příčiny. Kapitálová část rozpočtu je vyrovnaná, pokud se kapitálové příjmy rovnají kapitálovým výdajům.²²

Tab. 2.2: Běžná část rozpočtu.

Příjmy	Výdaje
Daňové	- všeobecné veřejné služby
- svěřené daně	- veřejný pořádek (policie, hasiči, apod)
- sdílené daně	- vzdělání
- místní (a regionální) daně	- péče o zdraví
- správní poplatky (daně)	- bydlení
nedaňové	- komunální služby
- uživatelské poplatky za služby	- na podnikání
- příjmy z pronájmu majetku	- ostatní běžné výdaje (nahodilé, pokuty apod.)
- příjmy od vlastních neziskových organizací	- placené úroky
- zisk z podnikání	- běžné dotace jiným rozpočtům
- ostatní	
přijaté transfery	
- běžné (neinvestiční) dotace ze SR	
- běžné (neinvestiční) ze SF	
- od územních rozpočtů	
- ostatní běžné příjmy (nahodilé, dary, sankce apod.)	
(Saldo – přebytek)	

Pramen: PEKOVÁ, J. *Finance územní samosprávy*. 2011, s218. Vlastní zpracování.

²⁰ Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů.

²¹ HORZINKOVÁ, E., NOVOTNÝ, V. *Základy organizace veřejné správy v ČR*, (2008,s144-146).

²² PEKOVÁ, J. *Finance územní samosprávy*, (2011,s218).

Tab. 2.3: Kapitálová část rozpočtu.

Příjmy	Výdaje
- z prodeje majetku	- na investice
- kapitálové (investiční) přijaté dotace z RS	- kapitálové dotace jiným rozpočtům
- příjmy z investičních úvěrů, půjček apod.	- na nákup obligací, akcií
- příjmy z emise vlastních obligací	- poskytování půjček
- dary na investice	- splátky dříve přijatých půjček
- přebytek běžné části rozpočtu	- na krytí deficitu běžné části rozpočtu

Pramen: PEKOVÁ, J. *Finance územní samosprávy*. 2011, s219. Vlastní zpracování.

Pokud územní samosprávný celek hospodaří v rámci kapitálové a běžné části rozpočtu odděleně, je možnost převést přebytek běžné části rozpočtu do kapitálové části rozpočtu. Totéž platí i naopak, tedy schodek z běžné části rozpočtu je možno převést do kapitálové části rozpočtu.²³

Rozpočet bývá nejčastěji vyrovnaný, avšak může být také přebytkový, dokonce také schodkový. Přebytkový rozpočet je schválen za podmínky, že příjmy daného roku budou využity v následujících letech. Naopak schodkový rozpočet je schválen v případě, že je schodek možno vyrovnat finančními prostředky z minulých let, nebo za předpokladu, že je smluvně zabezpečená půjčka, úvěr či jiná finanční výpomoc. Schodkový rozpočet lze schválit také za předpokladu, že obec získá výnosy díky prodeje vlastních dluhopisů.

Před zpracováním rozpočtu se zpracovává **rozpočtový výhled**. Rozpočtový výhled je sestavován na dobu dvou až pěti let a znamená významnou oporu pro střednědobé finanční plánování. Zde se vychází pouze ze smluvně uzavřených vztahů. Ačkoli je sestavování rozpočtového výhledu dán zákonem, není povinnost se od něj neodchýlit. Podle aktuálního dění je možno rozpočtový výhled přizpůsobit a upravit tak, aby byl stále významnou oporou pro střednědobé plánování financování a pro sestavování rozpočtu.²⁴

S rozpočtem obcí dále souvisí **rozpočtový proces**, který je delší než rozpočtové období. Je to tak proto, že rozpočtový proces začíná před samotným zahájením rozpočtového období kvůli přípravě a končí schválením závěrečného účtu, což nastává až po skončení rozpočtového období. Výslovně se zde jedná o určité fáze rozpočtového procesu, který spočívá v návrhu rozpočtu, schválení rozpočtu, plnění rozpočtu a kontrole rozpočtu. Rozpočtovým obdobím se rozumí jeden kalendářní rok. Pokud mluvíme o rozpočtovém procesu, je důležité, aby zde

²³ PEKOVÁ, J. *Finance územní samospráv*, (2011, s219).

²⁴ TOMANEK, P. *Hospodaření krajů a obcí*, (2011, s11).

byly dodržovány určité zásady. Rozpočet se musí sestavovat každoročně, musí být reálný a pravdivý, nadále také úplný a dlouhodobě vyrovnaný. Rozpočtový proces se sestává z etap sestavení návrhu, projednání a schválení návrhu, plnění rozpočtu, průběžná kontrola plnění rozpočtu, sestavení přehledu o skutečném vývoji plnění rozpočtu, projednání a následná kontrola. Obvykle nejsou známé dotace pro obce nebo výsledek hospodaření za uplynulý hospodářský rok ještě před zahájením nového rozpočtového roku, a proto není výjimkou hospodařit zpočátku dle rozpočtového provizoria. Pro **rozpočtové provizorium** nejsou stanovena pravidla, akorát musí být schváleno zastupitelstvem. Rozpočtové provizorium může být například předběžný návrh rozpočtu či vymezený okruh výdajů, který lze v období provizoria čerpat.²⁵

Po schválení rozpočtu se dále hospodaří v daném hospodářském roce dle tohoto rozpočtu, jehož plnění se kontroluje. Ministerstvo financí tak dostává od obcí každý měsíc výkaz Fin 2 – 12 M: Výkaz pro hodnocení plnění rozpočtů územních samosprávných celků, regionálních rad a dobrovolných svazků obcí. Zastupitelstvo pro kontrolu rozpočtu obce zřizuje svůj vlastní iniciativní a kontrolní orgán, tedy finanční výbor. V čele finančního výboru je vždy člen zastupitelstva, dalším členem může být kdokoliv, s výjimkou starosty, tajemníka nebo pracovníka obce, který se zabývá rozpočtem obce.²⁶

V průběhu plnění nastávají někdy situace, kdy je potřeba provést **změny v rámci rozpočtu**. Těmto změnám se říká **rozpočtová opatření**. Rozpočtová opatření musí být schválena zastupitelstvem, nebo také radou, pakliže ji tím zastupitelstvo pověří.

Poslední částí je kontrola hospodaření obce za uplynulé období v podobě sestavení závěrečného účtu. Než dojde k projednání závěrečného účtu, který je projednáván zastupitelstvem, je povinností obce jeho obsah zpřístupnit veřejnosti minimálně na dobu patnácti dnů. Závěrečný účet musí být nadále uzavřen zastupitelstvem, a to buď bez výhrad, nebo v případě nedostatků s výhradami. Poté je přezkoumán příslušným krajským úřadem.

Vedle toho obec musí stále sledovat, zda jsou závazky dlužníků včas a správně plněny, a také zajistit, aby nedošlo k promlčení nebo zániku z nich vyplývajících práv. Obec také nesmí ručit za závazky právnických či fyzických osob, avšak jsou výjimky, které jsou uvedeny v zákoně

²⁵ PEKOVÁ, J. *Hospodaření a finance územní samosprávy*, (2011,s218).

²⁶ TOMANEK,P. *Hospodaření krajů a obcí*, (2011,s62-68).

o obcích. Na druhou stranu stát neručí za hospodaření a závazky obce, pokud není tento vztah převzat smluvně.²⁷

Obecně se příjmy druhově dělí na:

- daňové (třída 1),
- nedaňové (třída 2),
- kapitálové (třída 3),
- přijaté transfery (třída 4).

Dále se daňové příjmy člení dle ekonomického hlediska na:

- vlastní,
- běžné.

Mezi vlastní příjmy patří příjmy daňové, nedaňové a kapitálové. Mezi příjmy běžné potom patří příjmy daňové, nedaňové a běžně přijaté transfery, tedy takové transfery, které se každoročně opakují. Dalšími příjmy obce mohou být úvěry či půjčky, které se však do rozpočtových příjmů nezařazují.²⁸

Z hlediska rozpočtové skladby se z ekonomického hlediska výdaje rozdělují na:

- běžné,
- kapitálové.

Z hlediska rozpočtové skladby plánování se mluví o výdajích:

- plánovaných,
- neplánovaných.

A z pohledu zákona se jedná o výdaje:

- mandatorní,
- nemandatorní.

Největší část výdajů tvoří výdaje běžné, které slouží k pokrytí každoročně se opakujících se potřeb, jako jsou například platy zaměstnanců, neinvestiční nákupy a podobně. K výdajům

²⁷ HORZINKOVÁ, E., NOVOTNÝ, V. *Základy organizace veřejné správy v ČR*, (2008,s125).

²⁸ PEKOVÁ, J. *Finance územní samosprávy*, (2011,474).

kapitálovým potom řadíme financování investičních potřeb, které přesahují rozpočtové období. Kapitálové výdaje tedy souvisí s dlouhodobým finančním plánováním.

Neplánované výdaje jsou spojeny se situacemi, které jsou nepředpokládané, na druhé straně plánované výdaje jsou očekávané výdaje.

Zákon nebo jiná právní norma stanoví obcím povinné výdaje, tedy výdaje mandatorní. Nemandatorní výdaje pak záleží na aktuální politické situaci a vůli zastupitelstva.²⁹

2.4 Úkoly a funkce obce

Obec musí dle zákona vykonávat tyto funkce:

- vlastní samosprávná funkce,
- přenesené funkce.

Vlastní samosprávnou funkci lze charakterizovat jako samostatnou působnost obce v záležitostech, kde ji zákon umožňuje pravomocně se rozhodovat v některých záležitostech. Obec má tedy právo se svobodně rozhodovat v mnoha oblastech veřejné správy.

Přenesení funkce, respektive přenesená působnost v rámci vykonávání státní správy. Státní správa je vykonávána orgány obcí, avšak orgány obce jsou v této činnosti podřízeny a kontrolovány orgány státní správy a v některých oblastech také krajskými úřady.³⁰

Vlastní samosprávná funkce obce znamená:

- Obec je veřejnoprávní korporace.

Obec je tedy společenství členů, tedy občanů s trvalým pobytem a firem s trvalým sídlem v hranicích obce. Obci je svěřeno zabezpečování záležitostí, které jsou v souladu se zájmy těchto subjektů.

- Obec je reprezentantem veřejných zájmů.

²⁹ PEKOVÁ, J. *Finance územní samosprávy*, (2011,s514).

³⁰ BAUEROVÁ, Alena, Kolektiv. *Řízení obcí I*, (2008).

Pokud je rozhodování o ocích vedeno někým jiným, než je obec, je potom ze zákona v mnohých případech obec účastníkem řízení.

- Obec pečuje o všestranný sociálně-ekonomický rozvoj.

Obec má vytvářet podmínky pro rozvoj sociální péče a pro uspokojování potřeb občanů v oblasti bydlení, zdraví, dopravy, výchovy, vzdělání, kulturního rozvoje, ochrany veřejného pořádku a podobně.

- Obec zabezpečuje veřejné služby, tedy veřejné statky.

Za tímto účelem může obec zřizovat příspěvkové organizace nebo například obecně prospěšné společnosti. Veřejné statky mohou být zabezpečovány také skrze veřejné zakázky.

- Obec je samostatným ekonomickým subjektem, právnickou osobou a má právní subjektivitu.

V právních záležitostech vystupuje pod svým vlastním jménem, nese však právní odpovědnost za důsledky svých rozhodnutí.

- Obec má vlastní majetek a může s ním nakládat.

O majetek musí však pečovat, udržovat a ochraňovat.

- Obec může být členem jednoho i více dobrovolných svazků obcí.
- Obec může zakládat obecní podniky, vkládat do nich majetek.
- Obec musí mít svou finanční suverenitu.

Dle zákona o rozpočtových pravidlech musí být obec alespoň z části nezávislá. Má ale právo hospodařit podle svého vlastního rozpočtu.

- Obec je nositelem veřejné moci.

Obec může zřídit obecní policii, může upravovat veřejné záležitosti obecně závaznými vyhláškami.

- Obec schvaluje územní plán obce.

Tímto obec ovlivňuje svůj ekonomický vývoj, neboť vymezuje zóny obytné, zóny pro výstavbu podniků a podobně.

- Obec rozhoduje o dlouhodobém sociálně-ekonomickém vývoji.

Obec schvaluje plán rozvoje obce. Zaměřuje se na analýzu hospodářského a sociálního vývoje, vyhodnocuje slabé a silné stránky, možnosti a hrozby a následně také další rozvoj.

Rozsah přenesené působnosti je v České republice:

- Obce mají rozsah přenesené působnosti různý.
- Tento rozsah je upraven zákonem o obcích a řadou dalších zvláštních zákonů.
- Většinou se jedná o zajištění evidence občanů, vedení matriky.

Přenesenou působnost obce je vykonávána obecním úřadem ve správním obvodu obce. Obecní úřad například vede evidenci obyvatel, vydává stavební povolení, vydává občanské průkazy, živnostenská oprávnění, cestovní pasy, vydává dávky státní sociální podpory, vydává nařízení obce, které musí být v souladu s legislativou.³¹

Postavení obce má i hlavní město Praha, na kterou se vztahuje zvláštní zákon o hlavním městě Praze.³² Na hlavní město Prahu se tedy nevztahují zákony o obcích či zákony o krajích.

³¹ BAUEROVÁ, Alena, Kolektiv. *Řízení obcí I*, (2008).

³² Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů.

3 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA GENDEROVÉHO ROZPOČTOVÁNÍ

3.1 Definice genderového rozpočtování

Jedna z definic genderového rozpočtování je udávána v dokumentu Rady Evropy, kde je uvedeno: „*Genderové rozpočtování je uplatněním gender mainstreamingu v rozpočtovém procesu*“³³. Je tím myšleno zhodnocení rozpočtů z hlediska genderu (pohlaví), při němž se na všech stupních rozpočtového procesu bere ohled na prosazování rovnosti žen a mužů. Tato definice je používána také v rámci Evropské unie.³⁴

Pro pochopení terminologie by mělo být zdůrazněno, že Gender mainstreaming představuje integraci perspektivy rovnosti pohlaví v každé etapě procesu politiky, což znamená formulaci, realizaci, sledování a vyhodnocování, a to vše s cílem podporovat rovnost žen a mužů. „Gender mainstreaming není tedy sám o sobě cílem, ale prostředkem k dosažení rovnosti. Nezabývá se pouze ženami, ale řeší vztah mezi ženami a muži ku prospěchu obou stran“.³⁵

Ještě jednou by tedy měl být zdůrazněn fakt, že se nejedná o snahu dostat ženy do popředí, co se týče rozpočtů a celkového postavení žen ve společnosti, ale jedná se především o zrovnoprávnění postavení žen a mužů v této oblasti. Celkově se však dá říct, že se na světě objevují tendence směřovat pozornost genderového rozpočtování spíše na ženy, což je zdůvodněno několika důvody:

- Téměř dvě třetiny negramotných lidí jsou ženy.
- Ve vývojových zemích mateřská úmrtnost je stále nejčastějším důvodem smrti žen v produktivním věku.
- Ženy jsou nedostatečně zastoupeny v sektorech vládních i obchodních, obzvláště jedná-li se o vyšší úroveň.
- „Ekonomické podmínky“ práce se pro ženy přirozeně odvíjí odlišně od „ekonomických podmínek“ v práci pro muže. Ženy mají zpravidla nižší postavení v zaměstnání a mívají menší platové ohodnocení než muži, ačkoli zastávají stejnou práci.

³³ „Gender Budgeting is the implementation of Gender Mainstreaming in the budgetary process.”

³⁴ KOLEKTIV AUTORŮ: *Rozpočtování z hlediska rovnosti žen a mužů*, (2010,s7).

³⁵ COMPOSITE AUTHORS: *Gender Budgeting in Practice*, (2007,s16).

- Ženy jsou stále spojovány s neplacenou prací ve vztahu k péči o děti a jiné občany více než muži.³⁶

Z těchto důvodů je tedy záměrem systémů sociální ochrany a sociálního začleňování prosazovat rovnost žen a mužů, jak je to vyjádřeno v zastřešujících cílech otevřené metody koordinace. Tento záměr je výslovně zmíněn ve člancích 2 a 3 Smlouvy o založení Evropského společenství³⁷ a zdůrazňuje závazek Evropské unie odstranit nerovnosti a podporovat rovnost žen a mužů ve všech jejích činnostech.

3.2 Vývoj genderového rozpočtování

První uplatňování principů genderového rozpočtování ve světě se objevily již v roce 1985. V tomto roce se vláda v Austrálii přičinila k tomu, aby se při analýze veřejných rozpočtů přihlíželo na tyto rozpočty také z genderového hlediska a zkoumaly se tak dopady jednotlivých rozpočtových opatření na ženy a na muže.

Dalším významným mezníkem genderového rozpočtování je rok 1995, kdy se k Austrálii přidaly další dvě země, JAR a Filipíny. I vlády těchto dvou zemí se začaly zajímat o posuzování veřejných rozpočtů z hlediska dopadů jednotlivých rozpočtových opatření jak na muže, tak na ženy. Tento přístup byl ve světě poměrně rychle rozšiřován a v roce 2002 byl praktikován nejméně v padesáti zemích.³⁸

Pro nás, pro Českou republiku, je v tomto případě důležitý rok 2006, kdy Evropská rada přijala nový rámec pro sladění tří oblastí politik, a to oblasti sociálního začleňování, důchodů a oblasti zdravotní a dlouhodobé péče. Do popředí zájmu se tak dostala rovnost žen a mužů, což bylo do té doby s různou intenzitou prosazováno a rozvíjeno v každé oblasti politik zvlášť.

V roce 2006 bylo vyjádřeno ve Společné zprávě o sociální ochraně a sociální začleňování na rok 2007³⁹ přihlížení k rovnosti pohlaví následovně:

³⁶ Concept and Definition of Gender Budgeting.

³⁷ **Smlouva o založení Evropského společenství (ES)** tzv. Římská smlouva.

³⁸ Komunitní rozpočtování.

³⁹ <http://register.consilium.europa.eu/pdf/gr/07/st06/st06694.el07.pdf>.

„Všeobecně platí, že se členské státy věnují otázkám rovnosti žen a mužů s větší účinností a údaje, které uvádějí, jsou častěji rozčleněné podle pohlaví. Některé státy se v systematickém uplatňování hlediska rovnosti žen a mužů staly průkopníky. Stále však existují značné rezervy při zajišťování většího zohledňování otázek rovnosti žen a mužů v rámci politických opatření, a to ve všech třech oblastech spolupráce.“⁴⁰

Dnes je hlavním propagátorem genderového rozpočtování v OSN, především jeho složka UNIFEM⁴¹. V Evropě je to pak především Rada Evropy a Evropská unie. Rada Evropy se při prosazování tohoto principu opírá především o otázku základních lidských práv. Evropská unie pak vyzývá k provádění genderového rozpočtování na základě Amsterdamské smlouvy a Rámcové komunitní strategie pro genderovou rovnost. Obecně můžeme konstatovat, že hlavním cílem politiky „gender budgetingu“ v Evropské unii je prosazování rovnosti i v oblastech rozpočtových a ekonomických, a to ve všech dvaceti sedmi členských zemích.⁴²

2.3 Genderové rozpočtování v podmínkách České republiky

K stěžejním právním předpisům upravujícím právo rovnosti žen a mužů patří Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. v platném znění, kterým byla vyhlášena Listina základních práv a svobod, kde se ve čl. 3 odst. 1 uvádí, že *„Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického a jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.“⁴³*

Dále se Česká republika zavazuje zohledňovat rovné příležitosti žen a mužů zejména každoročně aktualizovaným dokumentem „Priority a postupy vlády při prosazování rovnosti mužů a žen“, také se zavázala dodržovat genderovou rovnost podpisem "Úmluvy OSN o odstranění všech forem diskriminace žen" a "Pekingské akční platformy" a v neposlední řadě je také nutno zmínit, že také pravidla rovnosti byla rovněž zohledněna v novele Zákoníku práce a Zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti.⁴⁴

⁴⁰ Společná zpráva o sociální ochraně a sociálním začleňování, (2007).

⁴¹ UNIFEM (United Nations Development for Women, Rozvojový fond OSN pro ženy).

⁴² Komunitní rozpočtování. (citace listopad, 11., 2011).

⁴³ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

⁴⁴ <http://www.mfcr.cz>.

Princip genderového rozpočtování se tedy jeví jako nový přístup k rozpočtovému procesu v České republice. Rozpočtování z hlediska rovnosti žen a mužů je spatřován v rovném přístupu žen a mužů k čerpání finančních zdrojů. Tento typ rozpočtování může být uplatněn v průběhu celého rozpočtového procesu, neboť nevyžaduje žádné výrazné změny a nepředstavuje ani žádné vysoké náklady. Jedná se pouze o zavedení nového kritéria při rozpočtovém procesu. Předpokladem příznivých dopadů je pozitivní odezva voličů, ekonomický růst či příznivější demografický vývoj. Důležitým a ověřeným faktem je, že rozpočet sestavený podle principů genderové rovnosti zvyšuje produktivitu a hrubý domácí produkt.

Pokud je rozpočet sestavován dle kritéria genderového rozpočtování, je doporučováno se nejprve zaměřit na výdajovou stránku veřejného rozpočtu, poté na příjmovou. Je to především z důvodu, že výdajová stránka je lépe ovlivnitelná. I příjmovou stránku veřejných rozpočtů lze ovlivnit, a to především z pohledu daňových dopadů na muže a ženy dle jejich rodinného stavu.⁴⁵

Protože je v genderovém rozpočtování zahrnuta analýza všech forem veřejných příjmů a výdajů, které mají dopad na ženy a muže, a protože z pohledu genderu by měly být rozpočty také hodnoceny, je potřeba přezkoumat právní předpisy v oblasti rozpočtování.

Tématem genderového rozpočtování, jak již bylo zmíněno, se zabývá také Český statistický úřad. Českému statistickému úřadu byla uložena usnesením vlády povinnost pravidelně publikovat statistická data tohoto charakteru. Genderové rozpočtování může probíhat na dvou základních úrovních, a sice úrovni státní správy (státní rozpočet) a úrovni samosprávy (rozpočty měst a obcí a krajů). Český statistický úřad vydává publikaci zaměřenou na porovnání rozdílů mezi ženami a muži v nejrůznějších oblastech života moderní společnosti. Poslední takováto publikace vyšla pod názvem *Zaostřeno na muže a ženy 2010*.⁴⁶ Toto statistické zkoumání informací tříděných podle pohlaví slouží k naplnění řady cílů. Rozdíly mezi muži a ženami jsou záležitostí nejen fyzickou, ale i kulturní a sociální, které spočívají v odlišných životních rolích a preferencích. Tyto odlišnosti se mění v prostoru a čase a mnohé z nich mohou ženám či mužům komplikovat život nebo dokonce znamenat jejich diskriminaci.

⁴⁵<http://www.mfer.cz>.

⁴⁶ KOLEKTIV AUTORŮ: *Rozpočtování z hlediska rovnosti žen a mužů*, (2010,s4-10).

Protože mezi základní principy demokratického státu patří především požadavek vytvářet všem občanům rovné příležitosti k uskutečnění jejich životních aspirací, a to bez ohledu na fakt, zda je daný občan ženou či mužem, jsou tyto statistické údaje:

- jako podklad pro navrhování příslušných opatření, jako opora pro rozhodování vlády a zákonodárců,
- jako popis a kontrola toho, jak se daří princip rovných příležitostí obou pohlaví naplňovat v praxi.

Dalším důležitým zdrojem dat pro uplatnění genderového rozpočtování jsou statistiky členěné rovněž dle pohlaví, a to z hlediska oblasti zdraví, vzdělání, práce a mezd, sociálního zabezpečení, soudnictví a kriminality, veřejného života a rozhodování, rodiny a domácností.⁴⁷

Český statistický úřad dále doporučuje určité generové indikátory, z nichž některé indikátory jsou dosud nezajištěné, a některé nelze zajišťovat kontinuálně v čase a tudíž jsou zjišťovány nepravidelně na základě výběrových šetření či na dostupnosti dat přístupných na internetu. Indikátory jsou rozlišovány jako hlavní, podpůrné, vedlejší a plánované. Hlavními indikátory je míněno sledování obyvatelstva, to tedy především v jeho struktuře, populačním růstu, a pracovní síle. HDP na hlavu, a také v paritě kupní síly; dále je sledováno také hrubá přidaná hodnota ve třech hlavních sektorech národního hospodářství a to výslovně ve třech ukazatelích. Jedná se o index genderového rozvoje, index lidského rozvoje a měření zrovnoprávnění genderu.

Tematické okruhy indikátorů se sledují v oblastech obyvatelstva, rodin a domácností, práce a mezd, vzdělání a komunikace, veřejného života a rozhodování, zdraví, soudnictví a kriminality.⁴⁸

2.4 Gender Mainstreaming ve veřejné správě České republiky

Prosazování opatření zaměřených na rovnost žen a mužů je v České republice spojeno s Prioritami a postupy vlády tak, že by měl každý úřad začlenit principy rovnosti do své práce

⁴⁷ <http://www.mfcr.cz>.

⁴⁸ Český statistický úřad.

ve dvou základních směrech. Tyto dva základní směry jsou představovány směrem k zaměstnancům a zaměstnankyním a ve vztahu k obyvatelstvu, které na území samosprávného celku žije. S cílem efektivního principu gender mainstreamingu do práce úřadů veřejné správy a podpory zavádění politiky rovnosti mužů a žen bylo roku 2007 zahájeno první kolo soutěže Úřad roku „Půl na půl“. Tato soutěž je organizována Ministerstvem vnitra České republiky ve spolupráci s Gender Studies, o.p.s.⁴⁹ Tato soutěž se každoročně opakuje a letos se úřady mohou zúčastnit již pátého kola. Myšlenka organizovat tuto soutěž byla vytvořena na základě analýzy, která byla provedena Gender Studies, o.p.s. Tato analýza⁵⁰ byla zaměřena především na rovnost příležitostí pro muže a ženy na úřadech veřejné správy. Výsledky ukázaly, že zatímco se na některých úřadech princip gender mainstreamingu aktivně prosazoval již dříve, na jiných úřadech analýza potvrdila domněnku, že rovnost mužů a žen neznamena jednu z hlavních priorit při výkonu práce. Gender Studies o.p.s. tedy oslovil Ministerstvo vnitra s návrhem na průběžné sledování této problematiky na úřadech veřejné správy, a to prostřednictvím soutěže Úřad roku „Půl na půl“. Tento způsob monitoringu zaručuje motivaci a snahu stávající stav změnit. Ministerstvo vnitra na tento návrh přistoupilo a stalo se partnerem soutěže.

Do této soutěže se může přihlásit jakýkoli úřad veřejné správy, ať už na úrovni obecní, městské či krajské. Přihlášku je nutno poslat elektronicky nebo poštou v podobě vyplněného dotazníku na adresu Ministerstva vnitra do stanovené doby. Následně výběrová komise složená ze zástupců a zástupkyň Ministerstva vnitra, Úřadu vlády ČR, úřadů místní samosprávy a Gender Studies, o.p.s. společně dotazníky vyhodnotí a určí vítězný úřad v každé kategorii. Tyto kategorie jsou rozděleny dle úrovně úřadu na obecní, městskou a krajskou. Slavnostní vyhlášení a předání ocenění vítězným úřadům probíhá každoročně na konferenci Rovné příležitosti, která je pořádána Ministerstvem vnitra. Toto setkání se koná pravidelně v Praze.

V roce 2007 se této soutěže zúčastnilo 39 úřadů. Všechny tyto úřady svým výstupem potvrdily zájem o danou problematiku. Většina přihlášených úřadů aktivně podporuje a zřizuje zařízení péče o děti v předškolním věku, vytváří bezplatná internetová místa pro své občany a občanky, podporuje prohlubování kvalifikace rodičů, kteří se vracejí na trh práce po mateřské a/nebo rodičovské dovolené, vzdělává své zaměstnance a zaměstnankyně

⁴⁹ Gender Studies, o.p.s. je nevládní neziskovou organizací, která slouží především jako informační, konzultační a vzdělávací centrum v otázkách vztahů mužů a žen a jejich postavení ve společnosti.

⁵⁰ <http://www.gender-focus.com/>.

v problematice rovnosti žen a mužů a vytváří genderové statistiky především v oblasti zaměstnanosti a strategických cílů kraje, města či obce.

V následujícím roce se do soutěže přihlásilo téměř o dvojnásobek více úřadů než v prvním kole. Téměř všech 62 přihlášených úřadů podporovalo opatření zaměřená na vyrovnaní šancí žen a mužů jak směrem k veřejnosti a to především v oblasti mateřské školky, podpora volnočasových aktivit pro děti, sociální služby. Výsledky soutěže rovněž potvrdily, že snaha o vytvoření rovných příležitostí pro muže a ženy se objevuje také směrem dovnitř úřadu a to prostřednictvím podpory sladování rodinného a pracovního života, opatření k prosazování rovného zacházení a zamezení diskriminace na pracovišti.

Ve třetím ročníku soutěže Úřad roku „Půl na půl“ soutěžilo již 140 úřadů. Do tohoto kola se již aktivně zapojili i tehdejší ministři, ministr vnitra Martin Pecina, a také ministr pro lidská práva, Michael Kocáb. Vítěznými úřady se staly ve svých kategoriích krajský úřad Karlovarského kraje, městský úřad Bruntál a městský úřad Jílové u Prahy. Zvláštní ocenění udělila bylo uděleno obecnímu úřadu Staňkovice, neboť starostka jako první v České republice podepsala Evropskou Chartu za rovnost žen a mužů.

Čtvrtý ročník soutěže v roce 2010 potvrdil, že se úřady samosprávy stávají čím dál tím citlivějšími k problematice rovnosti žen a mužů. Úřady se opravdu aktivně věnují opatřením na podporu sladování rodinného a pracovního života. I zde je vidět nemalý pokrok za dobu trvání soutěže. Vítěznými úřady ve svých kategoriích v roce 2010 se staly krajský úřad Jihomoravského kraje, úřad městské části Praha 18 a městský úřad Studénka.

4 UPLATŇOVÁNÍ GENDEROVÉHO ROZPOČTOVÁNÍ V OBCÍCH KRAJE VYSOČINA

4.1 Aplikace metodiky genderového rozpočtování kraje Vysočina

Kraj Vysočina je jedním ze tří účastníků projektu „*Rovné příležitosti v regionálních a komunálních rozpočtech Gender Fokus*“, který si jako hlavní cíl kladl podporu rovných příležitostí pro muže a ženy. Projekt trval od roku 2009 do roku 2011 a byl založen na spolupráci České republiky a Rakouska (viz. Příloha č.2: Mapa oblastí spolupráce České republiky a Rakouska.). Je tedy zřejmé, že v tomto projektu byla také důležitá výměna zkušeností jak mezi týmy jednotlivých pilotních obcí navzájem, tak i příhraničně mezi Dolním Rakouskem a Českou republikou. Výstupem projektu každého partnera je vydání brožury, ve které se každý tým pokusil shrnout výsledky projektu, což má sloužit jako určitý návod na postup pro jednotlivé kroky implementace principu gender budgetingu pro další města a obce, nejen v regionu své působnosti. Cílem této brožury je tedy vtáhnout i další města a obce do problematiky genderového rozpočtování.

Na základě využití poznatků z projektu Gender Fokus může následně dojít ke zvýšení kvality života občanů v obcích. Samotná realizace projektu v pilotních participujících obcích prokázala, že přispěla k vytváření půdy pro rovné příležitosti. Ve vydaných brožurách je proces genderového rozpočtování analyzován každým týmem, což poskytuje cenné informace o dopadu výdajů a obce tak tedy mohou nejen zlepšit své servisní služby a nabídku podle potřeb obyvatel, ale také ovlivňovat jejich vyváženost z hlediska rovného přístupu. Zároveň mohou eliminovat případnou diskriminaci.

Každý tým se v průběhu projektu setkával s řadou problémů, avšak nejzávažnějším problémem byl nedostatek dostupných údajů, kterými by bylo možno reálně měřit vyváženost dopadu jednotlivých opatření na ženy a muže. Tento fakt přivedl aktéry projektu k závěru, že bude nutné zjišťovat nové ukazatele pro ovlivňování rozhodovacích procesů a nastavovat kritéria pro jejich další sledování u jednotlivých opatření tak, aby bylo možné vyhodnocovat jejich změny. Jako příklad zdrojů dat a informací může být zmíněno přímé statistické šetření (dotazníky), Hospodářská komora České republiky, Český statistický úřad, statistické ročenky, Integrovaný portál Ministerstva práce a sociálních věcí nebo Databáze příjemců

prostředků z dotačních titulů, grantů. V rámci úřadu je možno získat data z výstupu ekonomických a účetních systémů, skrze směrnice, řádů, organizační struktury a personálního oddělení a v neposlední řadě také pomocí strategického cíle úřadu či výroční zprávy.

Výsledkem projektu „Rovné příležitosti v regionálních a komunálních rozpočtech Gender Fokus“, jak již bylo zmíněno, má být určitý návod pro vhodnou implementaci principů, které při sestavování rozpočtu povedou k vytváření rovných příležitosti pro muže i ženy. Genderové rozpočtování neznamená samostatný krok, ale je to součást rozpočtového procesu. Tato implementace by neměla skončit schválením jednoho rozpočtu, ale měla by být dlouhodobě uplatněna při tvorbě rozpočtu, rozpočtových výhledů plánů investic a dalších strategických dokumentů obce nejen v oblasti financí.

Doporučení vhodná při implementaci principů gender budgetingu⁵¹:

- Věnovat více pozornosti oblasti dotací, grantových programů a investičních záměrů.
- Vzdělávat příslušné pracovníky i politickou reprezentaci v oblasti gender budgetingu.
- Vytvořit statistickou bázi (datového skladu) vhodnou pro genderovou analýzu, na jejímž základě se dosáhne relevantnějších výstupů, a s informacemi dále pracovat (aktualizovat, uchovávat, archivovat).
- Znat místní prostředí a jeho specifika.
- Hodnotit poskytnutí podpory z hlediska rovných příležitostí.

Hodnotit poskytnutí podpory z hlediska rovných příležitostí je doporučováno jak z hlediska zásad, pravidel a směrnic, na jejichž základě jsou poskytovány dotace, granty, tak rovněž prostřednictvím závěrečné zprávy se zhodnocením akce a vypracování vlastních statistik pro další využití.⁵²

Proces rozpočtování je založen na šesti krocích, které by měly vést územně samosprávné celky k vytváření genderově vyváženějších rozpočtů. Těchto šest fází bylo formulováno společně s rakouskými partnery.

- Krok 1: Motivace, přínosy.
- Krok 2: Příprava a start.
- Krok 3: Gender analýza.
- Krok 4: Od základní rozpočtové analýzy k realizaci opatření.

⁵¹ Gender budgeting: zahrnutí hlediska gender do rozpočtového procesu.

⁵² <http://genderfokus.at/>.

- Krok 5: Dopady na rozpočet.
- Krok 6: Vyhodnocení dopadu a účinnosti přijatých opatření.

Motivace a přínosy ve vztahu ke generovému rozpočtování stojí na samém počátku projektu. Znat či alespoň umět odhadnout přínosy genderového rozpočtování je důležitou motivací. Vědomí o těchto přínosech může pomoci překlenout jednotlivé dílčí potíže při zavádění nových postupů. Každý představitel obce, města či jiného územně samosprávného celku by měl mít zájem na tom, aby byly občanům poskytovány služby dle jejich potřeb a aby se jejich území stabilně vyvíjelo. Podstatou projektu Gender Fokus však je, že v rámci tohoto prvního kroku. Motivaci a očekávané přínosy spojuje jednotný cíl, kterým je zachování či nápravarovného přístupu ke kvalitě života žen i mužů.

Pro dobrou **přípravu a start** je důležitá podpora ze strany samosprávných orgánů a skutečná politická vůle. Jinými slovy se jedná o odsouhlasení rozhodnutí k rovnoprávnému rozpočtování v orgánech obce či města, určení styčné osoby z řad členů samosprávy, která bude zajišťovat přímou komunikaci mezi samosprávnými orgány a pracovním týmem, řízení pracovní skupiny a sestavení pracovní náplně této skupiny a úkolů členů. Také je žádoucí stanovit strukturu reportingu, aby samospráva získávala relevantní podklady pro svá rozhodnutí a pravidelné informace o pokrocích. Pro pracovníky týmu je rovněž důležité zorganizování základního školení o generovém rozpočtování. Po splnění předchozích požadavků je možno začít se získáváním primárních dat. Informace, které jsou tedy shromážděny přímo před samotnou analýzou, jsou následující:

- Struktura obyvatelstva podle pohlaví a věku.
- Složení domácností.
- Využití volného času.
- Struktura nezaměstnaných.
- Úroveň vzdělání podle věkových skupin.
- Statistika týkající se podílu žen na rozhodovacích.
- Procesech a žen v řídicích funkcích.
- Rozpočty obce za několik období.
- Rozpočtový výhled.
- Strategický a střednědobý plán rozvoje.
- Dostupné statistiky členěné podle pohlaví týkající se využívání např. sportovišť a kulturních zařízení obce.
- Další relevantní materiály (např. podklady k plánovaným projektům).

- Seznam příjemců prostředků z dotačních titulů, grantů.
- Zřizované organizace dle odvětví (počet a personální složení).

Při **genderové analýze** se lze v první fázi zaměřit na složení zastupitelstva a dalších volených zástupců v rozhodovacích orgánech vedení obce. Účast žen v rozhodovacích orgánech obecně přispívá i k vyváženosti učiněných rozhodnutí. Faktem je, že s vyrovnanou účastí žen jsou rozhodnutí opravdu jiná a dá se říci, že větší počet žen v takovýchto orgánech přispívá i ke zlepšení vnitřních vztahů a politické kultury. Struktura zaměstnanců úřadů a zřizovaných organizací je také hodná k zamyšlení, neboť se zde mluví o lidech, kteří zprostředkovávají veřejné služby, určitým způsobem veřejnou správu reprezentují a tím determinují i postoj ostatních občanů k veřejné správě. Při analýze je důležité pamatovat na to, že často chybí přesné údaje, tedy genderově členěné statistiky. Typickým příkladem problémové oblasti z hlediska hodnocení dopadů je dotace na sportovní stadion, u kterého může být zjištěno, že všichni jeho uživatelé i personál jsou muži. Sekundární dopad však může být viděn ve zvýšení volného času u žen, tedy matek, které na fotbalový kroužek posílají své syny. Pro generovou analýzu je však nutno výrazněji akceptovat primární dopad, tedy že tyto výdaje rozpočtu jsou směřovány jen na muže. Porovnávání rozpočtů obcí, které mají významně rozdílnou strukturu a počet obyvatel, může přinášet zavádějící výsledky. Je lepší sledovat specifika v rámci těchto jednotlivých obcí a měst, pokud se rozhodneme o hlubší analýzu.

Od základní rozpočtové analýzy přecházíme k **realizaci opatření**. Po vytvoření přehledu rozpočtových výdajů a stávajících či doplnění chybějících údajů vycházejících ze strukturních dat je možné začít získávat politickou podporu. Po procesu analýzy by měla být zvolena jedna nebo více tematických oblastí, ve kterých bude zohledněno vyvážené postavení pohlaví v následujících segmentech:

- Určení priorit. Jedná se o hledání odpovědí na otázky, které problémové oblasti potřebujeme změnit (zaměstnání, migrace, hlídání dětí, volný čas apod.), jaká opatření můžeme pro dosažení změn použít a zda máme dostatečné množství podkladů a kritérií pro hodnocení, v neposlední řadě je zde také zamyšlení se nad tím, v čem jsou spatřovány největší šance na úspěch realizace.
- Formulace cílů a opatření. Je třeba si uvědomit co a za jaký časový úsek by se mělo konkrétně změnit, jak je možno změny docílit a jaká jednotlivá opatření jsou nutná,

a také jak můžeme dosažení cíle změřit. Následně je nutné nalézt a formulovat indikátory, které signalizují, že opatření budou nebo byla účinná.

- Příprava pracovního postupu a časového harmonogramu. Při realizaci projektu je také důležité stanovit si dobu, dokdy by se opatření měla dopracovat, vyčíslit a v rozpočtu projevít za účelem realizace cílů. Rovněž je přínosné si dopředu ujasnit, jakým způsobem a v jakém rozsahu by měla být opatření představena veřejnosti.

Dopady na rozpočet aplikace genderového rozpočtování jsou ovlivněny také sprvným načasováním. Důležitou podmínkou je, v jaké fázi rozpočtového procesu by byly dokončeny veškeré předchozí kroky. Jde-li o fázi přípravy návrhu rozpočtu pro následující rok, pak je to výborné načasování, protože vybrané podklady analýz mohou být projednávány zároveň s balancováním návrhu rozpočtu v době přípravy. V této fázi je tedy nejvhodnější začínat s aplikací, neboť jednak jsou k dispozici sumáře návrhů rozpočtových výdajů, takže lze mezi nimi vnímat i určité vazby a souvislosti pro zajištění vyváženosti z hlediska dopadu na muže a ženy.

Na samém konci projektu je podstatné provést **vyhodnocení dopadu a účinnosti přijatých opatření**. Aplikací principu a opatření vedoucích k rovnému postavení žen a mužů při rozdělování zdrojů do rozpočtu dle předběžných analýz a odhadů dopadu práce týmů samozřejmě nekončí. Je nutné i následně sledovat, zda jsou opatření naplňovány dle předpokladu a zda je dosahováno cíle. Zkušenosti z těchto následných rozborů a vyhodnocování jsou následně velmi cennými zkušenostmi pro další rozpočtové procesy. Při hodnocení bychom se neměli spokojit pouze se sledováním předem nastavených kritérií a měřitelných údajů, neboť mohly být nastaveny příliš subjektivně. Je tedy nutností ověřit si dopady opatření na obou cílových skupinách například formou dotazníkového šetření, veřejných diskuzí apod.⁵³

⁵³ Rovné příležitosti v regionálních a komunálních rozpočtech Gender Fokus.

4.2 Pilotní obce kraje Vysočina v projektu „Gender Fokus“

Mezi pilotní obce kraje Vysočina v projektu Gender Fokus patří město Havlíčkův Brod, město Počátky, městys Bohdalov, obec Štěměchy a město Polná. Těchto pět obcí bylo vybráno dle následujících kritérií:

- Poloha v regionu, vzdálenost od aglomeračních center.
- Velikost obce, rozsah činnosti obce.
- Zastoupení ve vedení obce dle pohlaví (Gender hledisko).

Bylo tedy nutné získat reprezentativní zastoupení obcí a měst různých velikostí a reflektovat zde gender hledisko na úrovni vedení samosprávy. Obecná charakteristika participujících obcí kraje vysočina je znázorněna v Tab. 4.1.

Tab.4.1 Obecná charakteristika participujících obcí kraje Vysočina.

Obec	Okres	Počet obyvatel	Rozloha v ha	Vzdálenost ke krajskému městu v km	Složení zastupitelstva	Rozpočet výdajů r.2010 v Kč
Havlíčkův Brod	Havlíčkův Brod	24 688	6 495	25,7	4 ženy (16%) 21 mužů	767039900
Počátky	Pelhřimov	2 676	3 084	34,8	2 ženy (13%) 13 mužů	29 658 600
Bohdalov	Žďár nad Sázavou	1 105	1 618	26,7	2 ženy (18 %) 9 mužů	15 099 500
Štěměchy	Třebíč	301	994	29,9	2 ženy (22 %) 7 mužů	3 376 800
Polná	Jihlava	5 236	3 776	18,1	5 žen (24 %) 16 mužů	65 230 000

Pramen: <http://genderfokus.at>. Vlastní zpracování.

Městys Bohdalov se do projektu Gender Fokus zapojil v roce 2010. V začátku tohoto projektu byla vypracována analýza vynakládání finančních prostředků z hlediska genderového porovnání. Tento přístup odkryl zcela nový pohled na místní rozpočet. Pokud by bylo na vynakládání peněžních prostředků nahlíženo pouze ze zdrojů přijatých prostřednictvím dotací a grantů, byl by výrazně převýšen podíl mužů. Pravdou však je, že v obci Bohdalov jsou

sportoviště a kulturní zařízení, která jsou využívána jak muži, tak i ženami. Starosta městyse Bohdalov, Bc. Arnošt Juda, je přesvědčen, že by se ženy měly aktivněji zapojit do soukromého i veřejného života: *„Bylo by určitě vhodné a i přínosné nejen v našem městysi, ale i v celé společnosti, výrazně větší zapojení mladých žen a maminek nejen do společenského, ale i veřejného života, a to například ochotou kandidovat v komunálních volbách, a podílet se tak na práci zastupitelstva městyse. Tímto krokem by měly ženy i výrazně větší možnost ovlivňovat vynakládání finančních prostředků z rozpočtu městyse a aktivně se zúčastňovat procesu uplatňování rovných příležitostí mezi muže a ženy.“*⁵⁴

Město Počátky se do projektu Gender Fokus zapojilo v době, kdy starostkou obce byla žena a navíc také v zastupitelstvu bylo více žen než mužů. Také zde byla hlavní motivací snaha dozvědět se o místním rozpočtu ze zcela jiného pohledu, tedy z pohledu mužů a žen. Starosta města Počátky se o projektu Gender Fokus vyjádřil takto: *„Motivací pro zapojení do projektu byla zejména snaha posoudit výdaje rozpočtu města i z trochu jiného pohledu, pohledu mužů a žen. Tento pohled je doposud v České republice opomíjen, i když Ústava ČR rovnoprávnost mužů a žen zaručuje. Tento pohled na rozpočet je zajímavý a v mnoha skutečnostech překvapí, kterým směrem je převaha výdajů rozpočtu směřována. Zapojením do projektu Gender Fokus získalo Město Počátky informace, jakým způsobem rozpočtovat výdaje, aby podíl výdajů rozpočtu ve prospěch žen byl vyšší, a tím i spravedlivější.“*⁵⁵

Starostka nejmenší obce, která se v kraji Vysočina zapojila do projektu Gender Fokus, Marie Báňová, je ve vedení obce necelých dvacet let. Přestože má obec Štěměchy pouze 301 obyvatel, je v této obci velkou snahou zajistit dostatek aktivit pro ženy a vytvořit tak podmínky pro spokojený život všech obyvatel. Marie Báňová o účasti obce Štěměchy v projektu Gender Fokus: *„Občas jsem si povzdechla, že ve srovnání s muži jsem ve složitější situaci, ale až účast na tomto projektu mě donutila více se zamyslet obecně nad postavením ženy ve veřejném životě a nad postavením ženy ve společnosti vůbec. A to zejména ženy žijící na venkově. I když to z rozpočtu obce není právě čitelné, je naší snahou v rámci možností podporovat všemožně aktivní život žen v obci. Přesto nejsme zdaleka schopni zabezpečit ženám takový komfort žití, jaký jim skýtá městské prostředí s nabídkou nejrůznějších služeb (mateřská centra, dětská předškolní zařízení, zdravotnická péče, sportovní aktivity, kosmetické a kadeřnické salony, nejrůznější kurzy, možnosti dalšího vzdělávání apod.). Přesto*

⁵⁴ Genderové rozpočtování v regionálních a komunálních rozpočtech, (2011,s3).

⁵⁵ Genderové rozpočtování v regionálních a komunálních rozpočtech, (2011,s4).

*se nemohu ubránit dojmu, že jsou v naší obci ženy vesměs spokojené, vítají jakékoliv aktivity, na kterých se aktivně podílejí, ať už jsou to různé rukodělné a tvořivé činnosti, cvičení, ochotnické divadlo, hasičský sport, a dokonce od loňského roku reprezentují naši obec i fotbalistky.*⁵⁶

Ing. Ivan Kuželka, místostarosta Města Havlíčkův Brod pro oblast školství a sociálních věcí, velmi výstižně charakterizuje generové rozpočtování: *„Zásadní otázka genderového rozpočtování není asi o tom, „pro koho je hokej či fotbalový stadion.“ Je to především nástroj pro identifikaci nerovností z genderového pohledu při plánování a využívání municipálních rozpočtových prostředků. Pro rozvoj municipality i fungování občanské společnosti je určité přínosné monitorovat, zda dané rozpočtové rozhodnutí generovou nerovnost zvyšuje, nebo snižuje. Nemám nejmenší pochybnosti o tom, že největší složka rozpočtových výdajů municipalit je pravděpodobně genderově neutrální. Přesto se domnívám, že výsledný rozpočet, který reflektuje identifikované generové nerovnosti, může orgánům místní správy pomoci spravedlivěji rozhodovat o cílech města a jejich naplňování.*⁵⁷

Jindřich Skočdopole, starosta města Polná, rovněž vidí účast v projektu Gender Fokus jako přínos: *„O genderovém rozpočtování jsme sice věděli, ale po získání zkušeností z pracovních setkání a provedených analýz uplatníme poznatky do konkrétní práce úřadu a zastupitelů.*⁵⁸

4.3 Vyhodnocení dopadu projektu Gender Fokus v kraji Vysočina

Vyhodnocení dopadu projektu Gender Fokus je založeno na vlastním šetření, které bylo provedeno prostřednictvím dotazníku, viz Příloha č. 3.. Dotazník byl vytvořen na základě devíti oblastí, které jsou charakterizovány v jedné z brožur (výstupů) projektu Gender Fokus jako očekávaný přínos implementace genderového rozpočtování. Dotazník byl zaslán starostovi/starostce každé participující obce Kraje Vysočina elektronicky. Všichni představitelé těchto obcí byli k této problematice velmi vstřícní a dotazníky obratem vyplnili, návratnost vyplněných dotazníků byla tedy 100%, viz. Obr. 4.2 až 4.10.

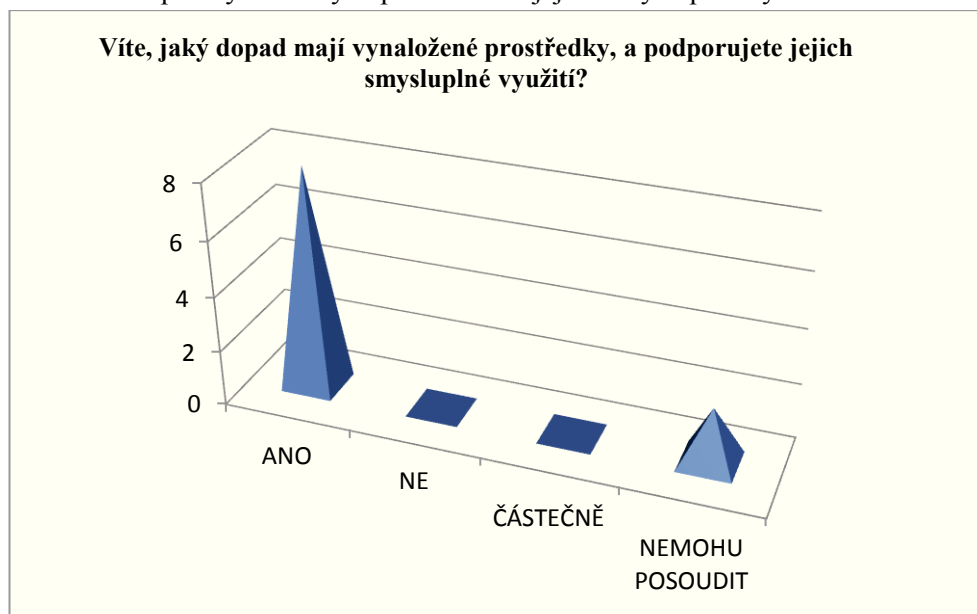
⁵⁶ Genderové rozpočtování v regionálních a komunálních rozpočtech, (2011,s5).

⁵⁷ Genderové rozpočtování v regionálních a komunálních rozpočtech, (2011,s6).

⁵⁸ Genderové rozpočtování v regionálních a komunálních rozpočtech, (2011,s7).

Pan Ing. Josef Jukl, vedoucí ekonomického odboru v Havlíčkově Brodu, poskytl pro toto dotazníkové šetření i hlubší informace, které jsou součástí komentářů.

Obr. 4.1: Dopad vynaložených prostředků a jejich smysluplné využití.

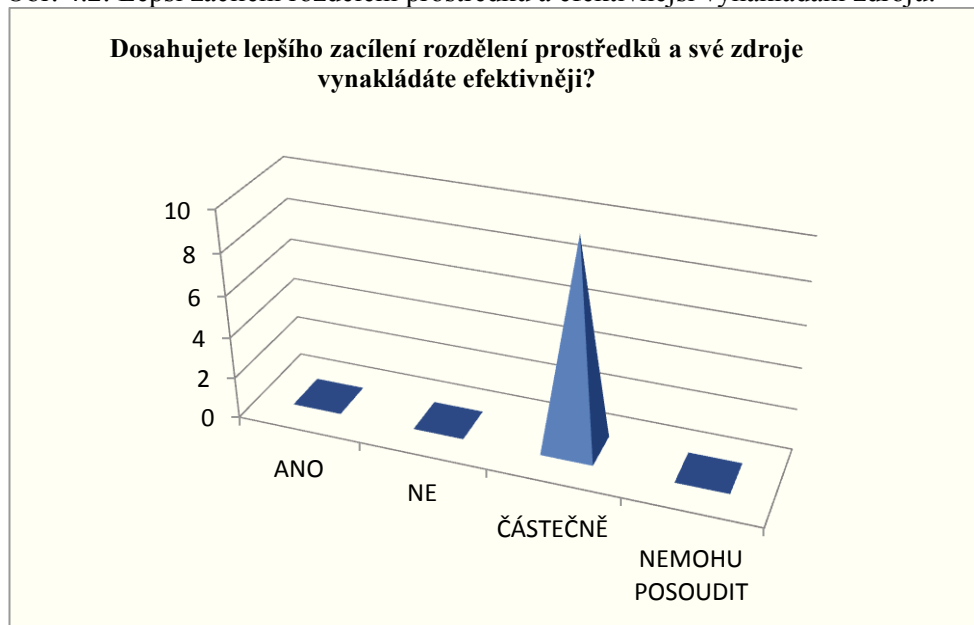
Pramen: Dotazníkové šetření. Vlastní zpracování.

Na tom, že je známo, jaký dopad mají vynaložené prostředky, a že je jejich smysluplné využití podporováno, se shodli kompetentní osoby obcí Bohdalov, Polná, Štěměchy a Havlíčkův Brod. Starosta města Počátky tento výrok nemůže posoudit. Z uvedeného je však zřejmé, že zastupitelé obcí se na vyložené prostředky koncentrují a směřují je tak, aby byly smysluplně využity.

Z hlediska genderového rozpočtování je velmi důležité, aby bylo známo, kam vynaložené prostředky putují. Jedině za těchto podmínek je možno dále směřovat rozpočet územní samosprávy tak, aby docházelo k vyrovnávání příležitostí pro ženy a muže. Analýza a znalost ohledně dopadu vynaložených prostředků je proto klíčem k dalšímu kroku při vytváření rovných příležitostí.

Komentář pana Ing. Josefa Jukla, vedoucího ekonomického odboru v Havlíčkově Brodu: „Orgány samosprávy při projednávání návrhu rozpočtu mají podrobné informace o funkci a druhu příslušného limitu, často doplněno podrobným vysvětlovacím textem a srovnáním s předchozími rozpočtovými obdobími.“

Obr. 4.2: Lepší zacílení rozdělení prostředků a efektivnější vynakládání zdrojů.

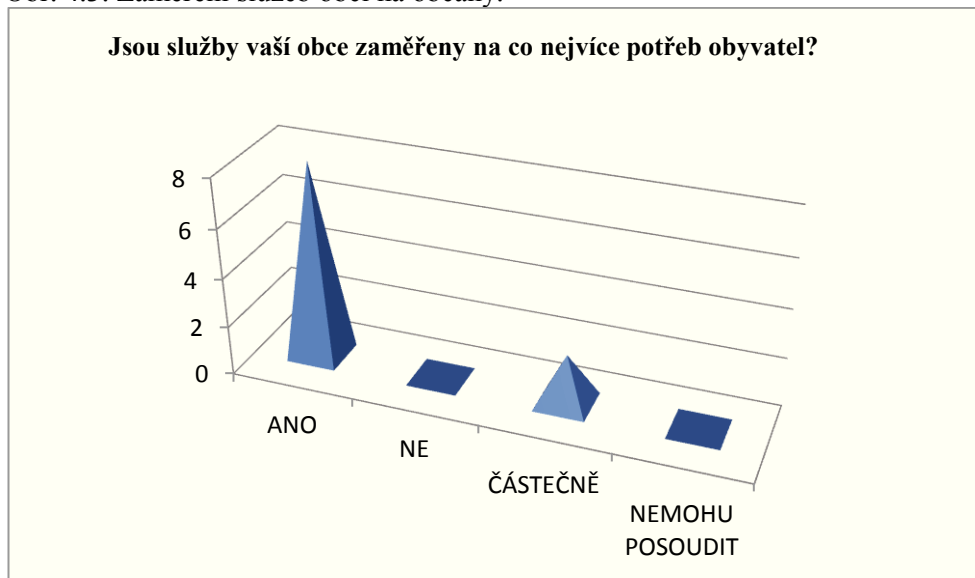
Pramen: Dotazníkové šetření. Vlastní zpracování.

Všichni kompetentní zastupitelé obcí se shodli jednohlasně na tom, že je částečně dosaženo lepšího zacílení rozdělení prostředků a efektivnějšího vynakládání zdrojů. To znamená, že projekt Gender Fokus byl v této oblasti opravdu přínosem.

Komentář pana Ing. Josefa Jukla, vedoucího ekonomického odboru v Havlíčkově Brodu: „Konečné rozdělení rozpočtových prostředků, rozhodnutí o prioritách a případných škrtech je činěno na základě politického modelu rozhodování.“

Lepší zacílení prostředků a efektivnější vynakládání zdrojů je z hlediska vytváření rovných příležitostí velmi důležité. Je zřejmé, že znalost dopadu vynaložených prostředků, což bylo předmětem předchozího bodu, má klíčový vliv na jejich zacílení, a tudíž je více než jasné, že všechny participující obce mají zájem rovné příležitosti pro muže i ženy prostřednictvím rozpočtování vytvářet. Na základě odpovědí jednotlivých obcí je bezpochyby nutno souhlasit s efektivním dopadem genderového rozpočtování ve smyslu cílení a vynakládání prostředků územních samosprávných rozpočtů.

Obr. 4.3: Zaměření služeb obcí na občany.

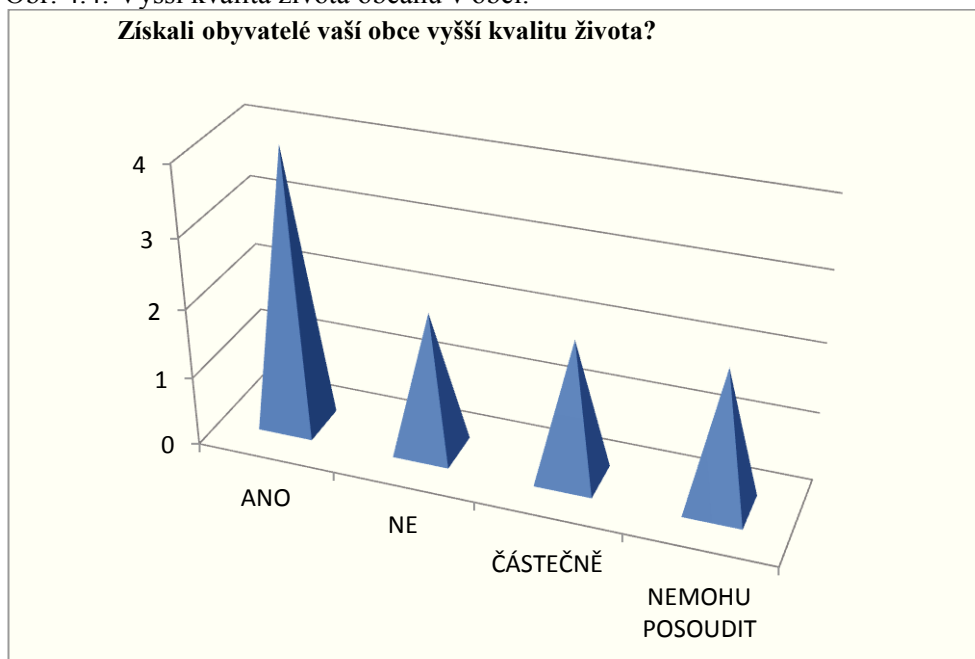

Pramen: Dotazníkové šetření. Vlastní zpracování.

Většina oslovených zastupitelů se shodla na tom, že jsou služby obce zaměřeny co nejvíce na občany. Pouze starosta obce Bohdalov uvedl, že jsou tyto služby zaměřeny na potřeby občanů částečně. Z uvedeného vyplývá, že zastupitelstva participujících obcí jsou soustředěna především na potřeby občanů, ať už zcela, či částečně.

Komentář pana Ing. Josefa Jukla, vedoucího ekonomického odboru v Havlíčkově Brodu: „Podle mínění rozhodovatelů, tedy samosprávných politiků, snad ANO.“

Obr. 4.4: Vyšší kvalita života občanů v obci.

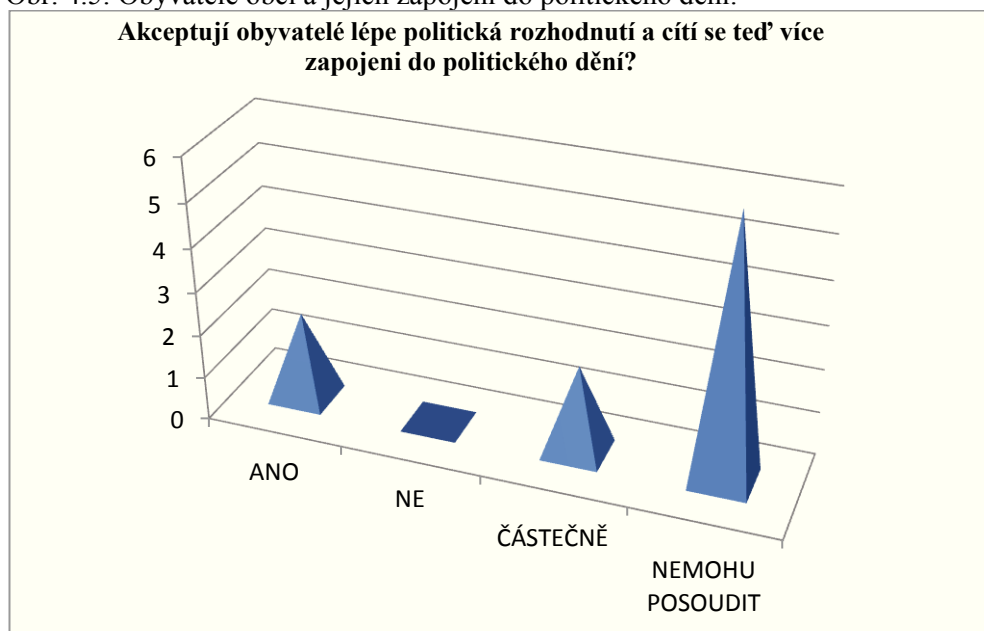

Pramen: Dotazníkové šetření. Vlastní zpracování.

Jednou z oblastí, kde se názory zastupitelů obcí nejvíce rozcházejí, je otázka vyšší kvality života občanů. Zatímco v obcích Havlíčkův Brod a Počátky s tímto názorem oslovení souhlasí, starosta obce Polná s tímto výrokem souhlasí částečně. Naopak, starostka města Štětěchy tento názor odmítá a dle starosty obce Bohdalov tento fakt nemůže být posouzen. Obecně však lze přijmout tvrzení, že obyvatelé obcí spíše získali vyšší kvalitu života.

Komentář pana Ing. Josefa Jukla, vedoucího ekonomického odboru v Havlíčkově Brodu: „V uplynulých dvaceti letech určitě. Zlepšila se vybavenost obce komunálními statky (sportoviště, volný čas, veřejná prostranství, zeleň), zlepšila se technická infrastruktura (chodníky, veřejné osvětlení, kanalizace), zlepšuje se i kvalita komunálních služeb zajišťovaných městem zřizovanými subjekty (sběr a svoz kom.odpadu, čistota města, obsluha veřejných statků).“

Obr. 4.5: Obyvatelé obcí a jejich zapojení do politického dění.

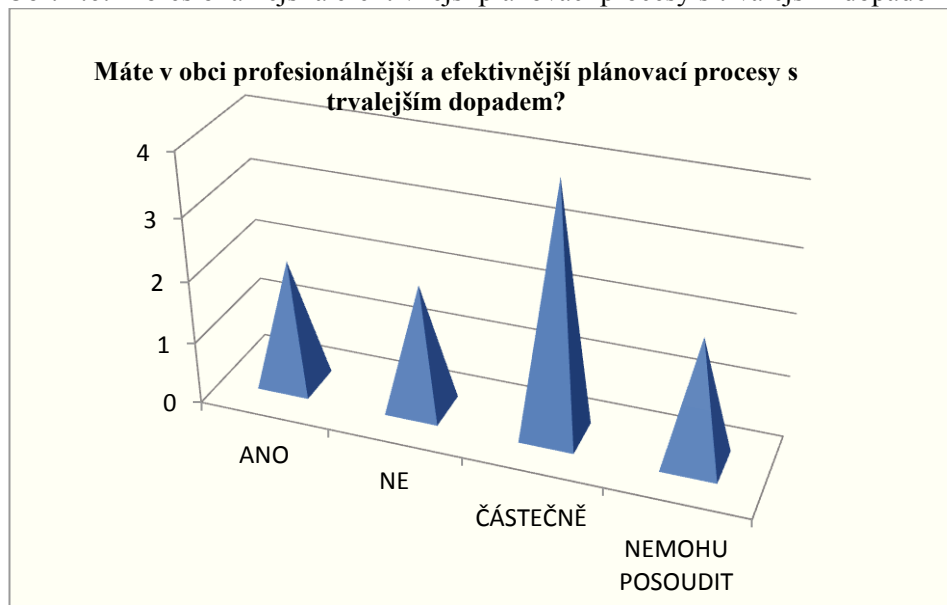

Pramen: Dotazníkové šetření. Vlastní zpracování.

Největším problémem posoudit skutečnost se stala otázka na to, zda obyvatelé lépe akceptují politická rozhodnutí a zda se teď cítí lépe zapojeni do politického dění. Tento výrok nemohl být posouzen starosty obcí Polná a Bohdalova. Také starostka obce Štětěchy uvedla, že tuto skutečnost nemůže posoudit. Vedoucí ekonomického odboru Havlíčkova Brodu uvedl, že souhlasí s tím, že obyvatelé lépe akceptují politická rozhodnutí a cítí se lépe zapojeni do politického dění. Starosta obce Počátky s tímto výrokem souhlasí částečně.

Komentář pana Ing. Josefa Jukla, vedoucího ekonomického odboru v Havlíčkově Brodu: „Pravděpodobně akceptují, stížnosti na nesprávné rozhodování v otázkách samosprávy je minimum.“

Obr. 4.6: Profesionálnější a efektivnější plánovací procesy s trvalejším dopadem.

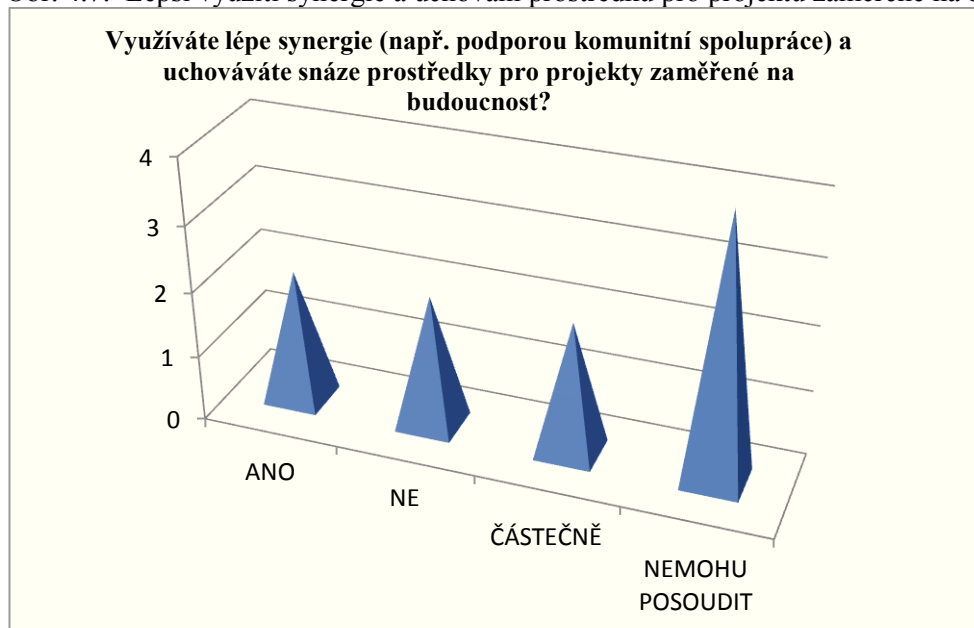

Pramen: Dotazníkové šetření. Vlastní zpracování.

Další oblastí, která ukázala rozdílnost názorů jednotlivých oslovených zastupitelů participujících obcí je otázka profesionálnějších a efektivnějších plánovacích procesů s trvalejším dopadem. Tento výrok nemohl být posouzen starostou obce Bohdalov a starosta obce Polná tento výrok odmítá. Zatímco vedoucí ekonomického odboru obce Havlíčkův Brod s touto skutečností souhlasí, starosta obce Polná ji odmítá. Dle zastupitelů obcí Štěměchy a Bohdalov se částečně staly plánovací procesy profesionálnější a efektivnější a to i s trvalejším dopadem.

Komentář pana Ing. Josefa Jukla, vedoucího ekonomického odboru v Havlíčkově Brodu: „Ano, dlouhodobě rozvíjíme projekt Komunitního plánování sociálních služeb, Začleňování cizinců, Město má projednanou a schválenou Koncepci předškolního a základního školního vzdělávání, Koncepci kultury.“

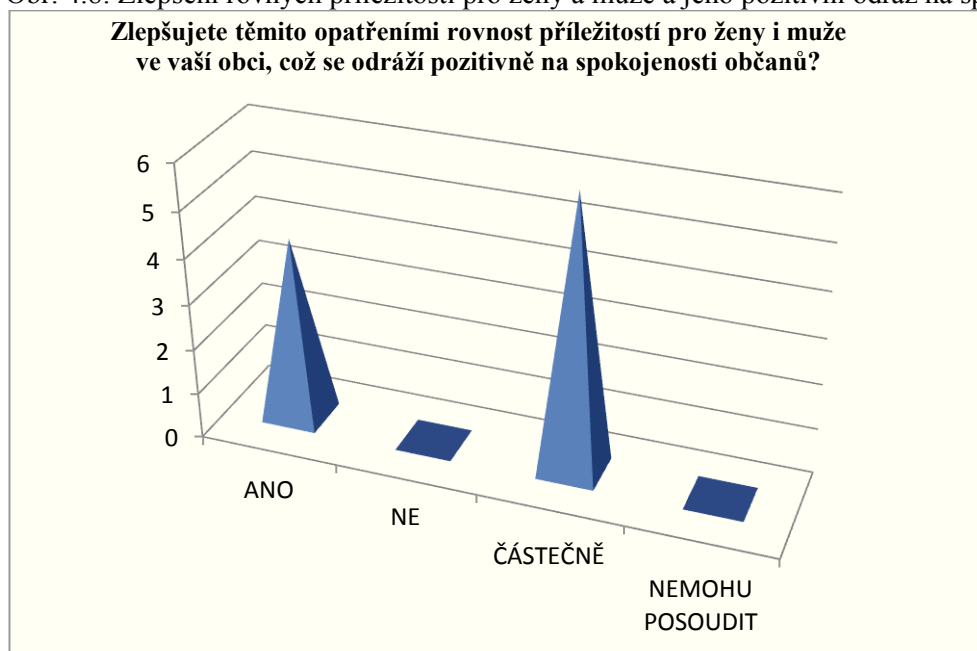
Obr. 4.7: Lepší využití synergie a uchování prostředků pro projektu zaměřené na budoucnost.

Pramen: Dotazníkové šetření. Vlastní zpracování.

Oblast synergie⁵⁹ se stala třetí a zároveň poslední, kde se názory oslovených zastupitelů nejvíce tříštily. Vedoucí ekonomického odboru v Havlíčkově Brodu souhlasí, že je synergie lépe využívána a prostředky pro projekty zaměřené na budoucnost se snáze uchovávají. S tímto výrokem částečně souhlasí i starosta obce Počátky, starosta obce Polná však nesouhlasí. Představitelé obcí Štěměchy a Bohdalov tento fakt nemohou posoudit.

Obr. 4.8: Zlepšení rovných příležitostí pro ženy a muže a jeho pozitivní odraz na spokojenosti občanů.

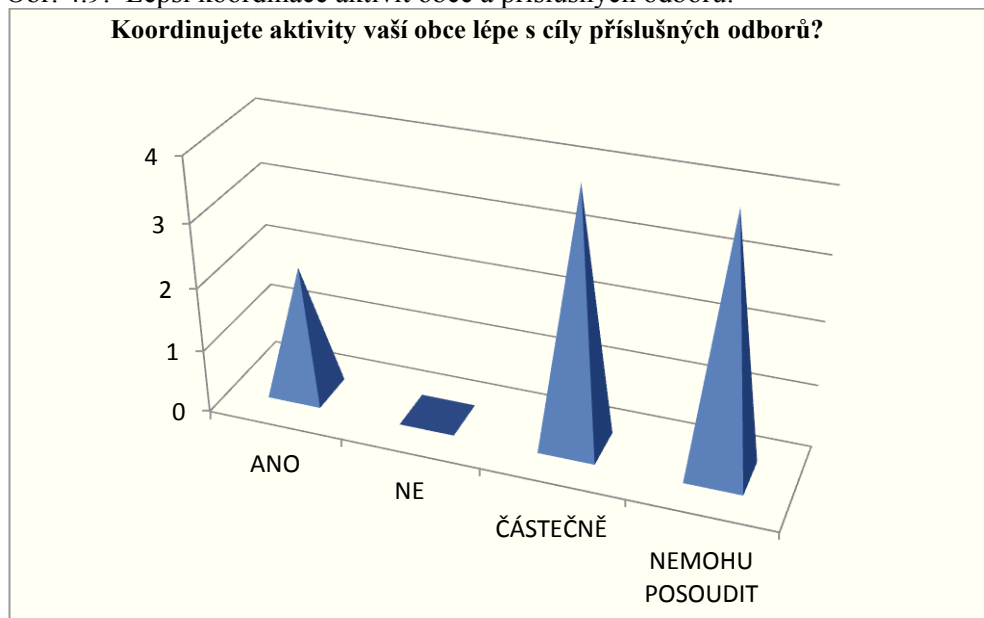
Pramen: Dotazníkové šetření. Vlastní zpracování.

⁵⁹ Součinnost, společné působení.

Dle všech oslovených se zlepšuje rovnost příležitostí pro ženy a muže, což vede ke spokojenosti občanů. Starosta obce Počátky a starostka obce Štěměchy jsou o tomto faktu přesvědčeni, zastupitelé obcí Bohdalov, Polná a Havlíčkův Brod s tímto výrokiem rovněž souhlasí, avšak částečně.

Komentář pana Ing. Josefa Jukla, vedoucího ekonomického odboru v Havlíčkově Brodu: „Hlavně při otázkách plánování limitů podpor neziskovému sektoru se přihlíží a argumentuje generovým hlediskem a snahou zajistit pro generové skupiny přibližně stejné příležitosti v podporovaných společenských aktivitách.“

Obr. 4.9: Lepší koordinace aktivit obce a příslušných odborů.

Pramen: Dotazníkové šetření. Vlastní zpracování.

Starostka obce Štěměchy a starosta obce Bohdalov nemohou posoudit, zda obec lépe koordinuje své aktivity s příslušnými odbory. Částečně se to daří obcím Polná a Havlíčkův Brod. Starosta obce Počátky uvádí, že souhlasí s tímto výrokiem.

Komentář pana Ing. Josefa Jukla, vedoucího ekonomického odboru v Havlíčkově Brodu: „Částečně ano, a to v rámci možností politického modelu rozhodování a disponibilních zdrojů města.“

Z dotazníkového šetření je zřejmé, že projekt Gender Fokus má na kraj Vysočina pozitivní efekt. V žádné oblasti se nevyskytují jednohlasné odpovědi, které by naznačovaly, že tento projekt nebyl přínosem. Většina oslovených se shodla na faktu, že znají dopad vynaložených

prostředků, a taktéž že podporují jejich smysluplné využití. Tato skutečnost naznačuje, že první kroky směrem k vytváření rovných příležitostí byly vykonány, neboť základním požadavkem pro úpravu rozpočtu je především jeho znalost. Na tento poznatek přímo navazuje další důležitá skutečnost, a tou je lepší zacílení rozdělení prostředků a efektivnější vynakládání zdrojů. Všechny oslovené obce se společně shodly na tom, že jsou zdroje částečně opravdu vynakládány cíleněji a s větší efektivitou. Další bod je opět důkazem, že projekt Gender Fokus přinesl pozitivní změny. Ve všech obcích jsou služby zaměřeny přímo na obyvatele, pouze v jedné obci je tak tomu částečně. Následující odpovědi se u jednotlivých obcí liší, což může být zapříčiněno vedlejšími faktory, které však nejsou předmětem tohoto dotazníkového šetření. Nejroztržitější odpovědi se týkají plánovacích procesů a budoucích projektů. Odůvodněním může být například i to, že otázky jsou směřovány spíše do budoucnosti než na dopad uskutečněného projektu.

5 ZÁVĚR

Tato bakalářská práce je zaměřena na téma generové rozpočtování. Této problematice byly podrobněji věnovány třetí a čtvrtá kapitola, které jsou soustředěny na kraj Vysočina. Genderové rozpočtování zatím není v České republice uzákoněno, existuje ovšem řada pádných argumentů, proč by rozpočty ve veřejné správě měly být alespoň zčásti vytvářeny v souladu s touto problematikou. Nejenže rozpočty územních samosprávných celků by za těchto podmínek byly více soustředěny na potřeby občanů, obyvatelé by tak získali vyšší kvalitu života a také vynaložené prostředky by byly rozdělovány efektivněji a smysluplněji využívány, ale především by byly vytvářeny podmínky pro rovné příležitosti žen a mužů, což je hlavním úkolem genderového rozpočtování.

Cílem bakalářské práce bylo vymezit generové rozpočtování a vyhodnotit na základě daných ukazatelů dopady projektu Gender Fokus v podmínkách zúčastněných obcí Kraje Vysočina.

Druhá kapitola byla věnována charakteristice veřejné správy a to především na obecní úrovni. Byly zde zmíněny i základní funkce obcí a postupy při vytváření územních rozpočtů. Základním typem územní samosprávy je obec, jejíž základní funkcí je samostatná působnost. Obec musí mít vymezeno nejen své správní území, ale také ekonomickou základnu, čímž se rozumí vlastní finanční prostředky a majetek obce. Obec hospodaří podle rozpočtu, který je schválen obecním zastupitelstvem na jeden rok. Dle zákona o rozpočtových pravidlech musí být obec alespoň z části nezávislá. Má ale právo hospodařit podle svého vlastního rozpočtu. Ten je v posledních letech sestavován v mnoha obcích vedle jiného také dle kritérií genderového rozpočtování.

Ve třetí kapitole byly popsány znaky a cíle genderového rozpočtování. První uplatňování principů genderového rozpočtování ve světě se objevily již v roce 1985 v Austrálii. Pro nás, pro Českou republiku, je v tomto případě důležitý rok 2006. Dnes je hlavním propagátorem genderového rozpočtování v OSN, především jeho složka UNIFEM. V Evropě je to pak především Rada Evropy a Evropská unie. Princip genderového rozpočtování se tedy jeví jako nový přístup k rozpočtovému procesu nejen ve světě, ale také v České republice. Rozpočtování z hlediska rovnosti žen a mužů je spatřován v rovném přístupu žen a mužů k čerpání finančních zdrojů. Tento typ rozpočtování může být uplatněn v průběhu celého

rozpočtového procesu, neboť nevyžaduje žádné výrazné změny a nepředstavuje ani žádné vysoké náklady. Jedná se pouze o zavedení nového kritéria při rozpočtovém procesu.

Čtvrtá kapitola byla soustředěna na uplatňování genderového rozpočtování v kraji Vysočina. První část této kapitoly byla věnována charakteristice projektu Gender Fokus, kterého se Kraj Vysočina zúčastnil v letech 2009-2011. Taktéž zde byla řešena otázka implementace zásad při sestavování územních rozpočtů, které vedou ke genderově vyváženým podmínkám pro obyvatelé dotyčných obcí. Tyto zásady vycházejí ze spolupráce Dolního Rakouska, Jihočeského kraje a Kraje Vysočina ve zmíněném projektu. Stěžejní částí této kapitoly je vlastní hodnocení dopadů projektu Gender Fokus vycházející z dotazníkového šetření v podmínkách zúčastněných obcí Polná, Počátky, Štěměchy, Havlíčkův Brod a Bohdalov. Dotazníkové šetření ukázalo rozdílnost názorů na některé oblasti, avšak co se týče rozpočtových záležitostí, spokojenosti obyvatel a zaměření rozpočtu na obyvatele obcí, je zde vidět jasný pokrok směřující k úspěšným podmínkám pro vytvoření genderově vyrovnaného rozpočtu. Dle zpracovaných odpovědí předních zastupitelů jednotlivých obcí lze zkonstatovat, že genderové rozpočtování má jednoznačně pozitivní dopad na vytváření rovných podmínek žen a mužů, což se v praxi projevuje především větší spokojeností všech obyvatel.

Tato problematika je v České republice momentálně sice ještě v začátcích, ale její efektivní dopady do budoucna slibují rozšíření genderově zaměřených rozpočtů.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knihy:

1. HAMERNÍKOVÁ, Bojka, Alena MAAYTOVÁ a kol. *Veřejné finance 2. aktual. vyd.* Praha: ASPI, 2010. 340 s. ISBN 978-80-7357-497-0.
2. PEKOVÁ, Jitka, Jaroslav PILNÝ a Marek JETMAR. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru. 3. aktual. a rozšiř. vyd.* Praha: ASPI, 2008. 712 s. ISBN 978-80-7357-351-5.
3. HORZINKOVÁ, Eva a Vladimír NOVOTNÝ. *Základy organizace veřejné správy v ČR.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2008. 234 s. ISBN 978-80-7380-096-3.
4. MADAR, Zdeněk. *Slovník českého práva. Díl II., P-Z.* Praha: Linde, 1995. 719-1390s. ISBN 80-85647-62-1.
5. PEKOVÁ, Jitka. *Finance územní samosprávy.* Praha: Wolters Kluwer ČR. 2011. 587s. ISBN 978-80-7357-614-1.
6. Hendrych, Dušan. *Správní věda. Teorie veřejné správy.* Praha: Wolters Kluwer, 2009. 231s. ISBN 978-80-7357-458-1.
7. BULISOVÁ, Jiřina. *Ottova všeobecná encyklopedie ve dvou svazcích. M-Ž.* Praha: Ottovo nakladatelství, 2003. 752s. ISBN 80-7181-947-6.
8. HORZINKOVÁ, Eva, NOVOTNÝ, Vladimír. *Základy organizace veřejné správy v ČR.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2008. 234s. ISBN 978-80-7380-096-3.
9. KÁŇA, Pavel. *Základy veřejné správy.* Ostrava: Montanex.2010. 350s. ISBN 978-80-7225-319-7.
10. PEKOVÁ, Jitka, Jaroslav PILNÝ a Marek JETMAR. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru. 2.vyd.* Praha: ASPI, a.s. 2005. 556s. ISBN 80-7357-052-1.
11. BAUEROVÁ, Alena a kol. *Řízení obcí I.* Praha: Professional Publishing, 2008. 263s. ISBN 9788086946764.
12. TOMANEK, Petr. *Hospodaření krajů a obcí.* 2011. 91s.
13. FERRAROVÁ, Eva. *Příručka pro implementaci rovných příležitostí žen a mužů a principů gender mainstreamingu ve veřejné správě v ČR.* Praha: Gender Studies, 2007. 26s. ISBN 976-80-86520-03-2.

14. KOLEKTIV AUTORŮ: *Rozpočtování z hlediska rovnosti žen a mužů*, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2007. 76s. ISBN 978-80-7380-046-8.
15. COMPOSITE AUTHORS: *Gender Budgeting in Practice*, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2007. 82s. ISBN 978-80-7380-046-8.

Legislativa:

16. Zákon č. 128/2000 Sb. ze dne 12. dubna 2000 o obcích (obecní zřízení).
17. Smlouva o založení Evropského společenství (ES) tzv. Římská smlouva.
18. Listiny základních práv a svobod. Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

Elektronické zdroje:

19. Informace o doporučených generových indikátorech dostupné na: [http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/62003E9F5E/\\$File/Ukazatele31.pdf](http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/62003E9F5E/$File/Ukazatele31.pdf) [ze dne 3. listopadu. 2011].
20. Informace o konceptu a definici genderového rozpočtování dostupné na: <http://wcd.nic.in/gbhb/Link%20hand%20pdf/Hand%20Book%20Chap%202.pdf> [ze dne 6. listopadu. 2011].
21. Informace o sociální ochraně a sociálním začleňování dostupné na: <http://register.consilium.europa.eu/pdf/gr/07/st06/st06694.el07.pdf> [ze dne 18. listopadu. 2011].
22. AUTORSKÝ KOLEKTIV PRACOVNÍKŮ ČESKÉHO STATISTICKÉHO ÚŘADU A STÁTNÍCH INSTITUCÍ: *Zaostřeno na ženy a muže 2010*, Praha: Český statistický úřad, 2010. 74str. **e-1413-10**. [ze dne 25. listopadu. 2011].
23. Informace o projektu Gender Fokus dostupné na: <http://genderfokus.at/> [ze dne 18. března. 2012].
24. Informace o soutěži Úřad roku „Půl na půl“ dostupné na: <http://www.mvcr.cz>. [ze dne 18. března. 2012].

Ostatní:

25. Zodpovězené dotazníky představiteli obcí Polná, Havlíčkův Brod, Štěměchy, Počátky a Bohdalov.

SEZNAM ZKRATEK:

SR – státní rozpočet

SF – státní fondy

RS – rozpočtová soustava

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠBTUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že jeden výtisk bakalářské práce bude uložen v Ústřední knihovně VŠB-TUO k prezenčnímu nahlédnutí a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 30. dubna 2012

.....
Mgr. Hana Przybylová

Adresa trvalého pobytu studenta:
Jaroslava Seiferta 1241/1
Havířov

SEZNAM PŘÍLOH:

Příloha č.2: Mapa oblastí spolupráce České republiky a Rakouska.

Příloha č.3: Dotazník pro vlastní dotazníkové šetření.